

QUADERNS DE PASTORAL
214

QUADERNS DE PASTORAL

Revista del Centre d'Estudis Pastorals
Rivadeneira, 6, 3r - Tel. 93 317 48 58 - Fax 93 302 51 09 - 08002 Barcelona

Director: *Josep M. Domingo*

Secretari: *Antoni Serramona*

Cap de redacció: *Anna-Bel Carbonell*

Consell de redacció: *Mercè Basté, Teresa Biayna, Joaquim Brustenga, Manuel Claret, Quim Cervera, Justino Martínez, Norbert Miracle, Joan Nadal, Toni Roman i Javier Velasco.*

Impressió: I.G. Santa Eulàlia - Santa Eulàlia de Ronçana.

Dipòsit legal: B-25.506/1969

Amb llicència eclesiàstica

Subscripció anual : 31 euros

Preu d'aquest exemplar: 9 euros

Els articles publicats a Quaderns de Pastoral expressen solament l'opinió de llurs autors.

sumari

Pòrtic pàg. 5

I.- A l'entorn de la Parròquia, encara

La Parròquia, comunitat missionera. Un comentari pàg. 9

Per Mn. Casimir Martí, historiador i prevere de la diòcesi de Barcelona fundador de la parròquia de Santa Maria del Jornal, ex-director de l'Arxiu Nacional de Catalunya

La via belga de les Unitats pastorals pàg. 14

Per Alphonse Borras, Universitat Catòlica de Lovaina. Traducció de Pere Codina, missioner claretià. Departament de Pastoral urbana del CEP.

Seminari d'equips coordinadors/animadors pàg. 36

Per l'equip de formació pastoral del CEP, Mercè Basté, Joaquim M. Cervera, Mª Carmen de la Fuente

Enquesta de l'arxiprestat de Manresa pàg. 38

Per Mn. Joaquim Cervera, membre del CEP i Joan Soler, membre de l'arxiprestat de Manresa

II.- Miscel·lània

Diàleg fe i cultura.

Lectura creient de l'experiència eclesial de l'IREL pàg. 55

Per Mn. Ramon Prat i Pons, prevere del bisbat de Lleida, Director de l'IREL, professor de pastoral i membre del Consell de Direcció del CEP

La missió a la gran ciutat, contemplada des de l'apòstol Pau.

Reflexió quaresmal amb motiu de l'Any Jubilar Paulí

a l'Arxiprestat de Mataró pàg. 74

Per Mn. Ignasi Mora i Terrats, rector de la parròquia de Santa Maria del Mar de Barcelona

PÒRTIC

Amics i lectors de Quaderns de Pastoral, en aquesta tramesa us enviem dos números de la nostra revista. Juntament amb el que fa memòria de les celebracions dels 40 anys del Centre d'Estudis Pastoral us enviem aquest altra número que continua aquest cicle de reflexió sobre la pastoral parroquial que hem endegat des de fa ja un temps. Ara us fem a mans noves aportacions fruit de l'intens treball generat a partir del Congrés de Teologia Pastoral (organitzat el mes de gener de 2008 pel CEP i per la Facultat de Teologia de Catalunya, les actes del qual ja han estat publicades per *Quaderns de Pastoral* i per la mateixa Facultat). El tema del congrés *La parròquia, comunitat missionera*, ha tingut força ressò i és de permanent actualitat. Són molts i diversos els materials que des de llavors ens han anat arribant i els volem compartir amb tots els lectors de Quaderns de Pastoral.

Així, doncs, en aquest número de Quaderns de Pastoral hi trobareu articles de diversos col·laboradors. Alphonse Borras, eclesiòleg i canonista amb experiència pastoral a Bèlgica ens manté oberts a experiències de diòcesis europees en vies de reordenament parroquial. (El professor Borras acaba de publicar, juntament amb el pastoralista canadenc Gilles Routhier una obra titulada *La nueva parroquia*, a ed. Sal Terrae, de la qual us oferirem la presentació en un proper número de la nostra revista). El Dr. Casimir Martí, estimat i veterà historiador i pastoralista ens prolonga la reflexió a partir d'alguns interrogants suscitats en el congrés sobre la parròquia i de la seva experiència pastoral de tants anys al servei de la comunitat de Santa Maria del Gornal a l'Hospitalet de Llobregat. També els membres de l'equip de reflexió pastoral del Cep ens ofereixen noves dades i suggeriments sobre una realitat que ha anat apareixent en algunes parròquies: l'equip d'animadors pastorals que, fent costat al ministeri ordenat en el seu encàrrec apostòlic, col·laboren en el guiatge de la comunitat. I també un informe sobre la realitat eclesial d'un arxiprestat significatiu del bisbat de Vic, el de la ciutat de Manresa.

A la Miscel·lània, de la mà de Mn. Ramon Prat, aprofundirem en el diàleg fe i cultura tal com s'ha anat descabdellant per mitjà de l'institut de teologia i pastoral de Lleida (IREL) que ha esdevingut un punt de referència en la vida eclesial a les terres de ponent. Finalment Mn. Ignasi Mora, rector de Santa Maria del Mar ens ofereix la conferència que va pronunciar a Mataró sobre la missió evangelitzadora a les grans ciutats a partir de la figura de l'apòstol Sant Pau i a la llum de l'Any Jubilar que tot just hem culminat.

Us desitgem un bon estiu, de lleure i de formació, i esperem que aquestes lectures que us oferim us facin bona companyia en les hores benignes d'aquestes setmanes caniculars.

*Josep M. Domingo Ferrerons,
Director del CEP*

*I. A l'entorn de la Parròquia,
encara*

La Parròquia, comunitat missionera. Un comentari

MN. CASIMIR MARTÍ, historiador i prevere de la diòcesi de Barcelona fundador de la parròquia de Sta. Maria del Jornal, ex-director de l'Arxiu Nacional de Catalunya.

El títol del Congrés Internacional de Teologia Pastoral, celebrat a Barcelona els dies 17-19 de gener de 2008, en el 40è aniversari de la fundació de la Facultat de Teologia de Catalunya i del Centre d'Estudis Pastoral de las diòcesis catalanes, va evocar a tota una generació de veterans el record de tres llibres que ens van marcar en la nostra joventut: *France, pays de mission?*, d'Henri Godin i Yvan Daniel (París 1943), *Problèmes missionnaires de la France rurale*, (2 vols.), de Fernand Boulard (París, 1945) i *Paroisse, communauté missionnaire*, de Georges Michonneau (París 1946).

El primer va fer forat. A França, sobretot en els ambients del proletari industrial de les grans ciutats, hi havia un sector molt ampli de la població allunyat de la pràctica, de la cultura i de la civilització cristiana. Tota una classe social, que representava una quarta part de la població francesa, es trobava massivament vivint i pensant fora de l'Església. Aquesta realitat reclamava una anàlisi rigorosa des del punt de vista de la sociologia i un plantejament "missioner". Una percepció similar, amb els matisos exigits per les característiques pròpies del món rural, era la de Fernand Boulard. Georges Michonneau, per la seva part, relatava la seva experiència missionera i la dels

seus vicaris durant cinc anys (1941-1946) a la seva parròquia suburbial del Sagrat Cor, de Colombes (París), on s'esforçaven per superar, sense fer trencadissa, tres obstacles tradicionals: el "mundillo parroquial", amb els seus recursos d'entreteniment, el seu cine, el seu teatre, el seu bar, les seves tertúlies, "el dring del diner entorn de l'altar"; les "obres" parroquials, en els àmbits de l'educació, de la caritat i de la propaganda; i la litúrgia, dominada pel ritualisme i per la sobrecàrrega devocional i necessitada d'iniciatives per a convertir-la en element decisiu en la creació de la comunitat missionera i en la renovació de la pregària pública comunitària. Un paper molt important en aquesta presa de consciència "missionera" l'havien representat els militants i els consiliaris dels moviments d'Acció Catòlica en els ambients obrers i rurals, i l'actitud oberta i receptiva del cardenal-arquebisbe de París, Emmanuel Suhard.

Del Congrés de Barcelona, em limitaré a comentar la part més acadèmica de les ponències, perquè conté elements d'interès més general que els de les taules rodones o els tallers. Com tothom sap, tot el material relatiu al Congrés ha estat publicat a la revista "Quaderns de Pastoral", núm. 209, abril-juny de 2008. Em centraré en una de les

ponències, la d'Alphonse Borràs, vicari general de la diòcesi de Liège (Bèlgica), titulada *La parròquia imprescindible. Els punts forts de la institució parroquial*, per la claredat de l'exposició i per l'encert amb què situa l'aspecte missioner a l'interior de la vida de la comunitat parroquial, immersa en la cultura avui dominant en l'àmbit europeu.

Continua vigent avui la necessitat d'un plantejament missioner de la vida i de l'activitat de l'Església. Les comunitats cristianes viuen en una "aldea global", saturada d'informació, però mancada de criteris per a filtrar-la i assimilar-la. La diversitat de creences i de conviccions dóna lloc a una societat culturalment i religiosament plural. En aquesta mena de societat, Déu ha deixat de ser una evidència cultural i la presió social ja no és un factor determinant per a assumir el fer religiós. Professar la fe va essent una qüestió que implica cada vegada més cadascuna de les persones i tant els creients individuals com les comunitats en què s'integren experimenten la crisi de la transmissió, que afecta l'Església en la seva totalitat, així com també moltes altres institucions en l'àmbit que els és propi.

Continua vigent avui la necessitat d'un plantejament missioner de la vida i de l'activitat de l'Església.

Plantejar en aquests termes la situació dels creients i de les comunitats parroquials permet desemascarar la il·lusió, o la impostura, mantinguda al llarg de molts segles de cristianisme, consistent a fer creure que l'Evangelí havia aconseguit definitivament impregnar la cultura.

Al Congrés, l'evolució de la institució parroquial, nascuda segons els historiadors en els segles IV-V amb l'objecte d'emprendre l'evangelització del món rural, la va descriure amb sobrietat i rigor Franco Giulio Brambilla, bisbe auxiliar de Milà. La configuració de la parròquia, tal com ha arribat sense canvis substancials fins als nostres dies, és la que va elaborar el concili de Trento (1445-1563). Se centrava en la figura del rector, que tenia la tasca essencial de la "cura d'ànimes" a través de les predicacions, las catequesis, la pràctica de devocions, les peregrinacions, les associacions piadoses i confraries i, sobretot, l'"administració" (terme altament significatiu que necessita ser substituït pel de celebració) dels sagraments. El conjunt d'aquelles activitats es desplegava en un territori en el qual la comunitat religiosa i la civil pràcticament coincidien i constituïa una xarxa d'enquadrament comunitari i de control dels parroquians.

L'interès per la recerca d'un model de parròquia, alternatiu al tridentí, no va aparèixer fins a mitjan segle XX. Per tal de donar una idea de l'esmentat model, Alphonse Borràs proposa cinc punts forts: l'actitud d'acollida a tots els qui acuden a la parròquia, la inserció en un territori, la proximitat amb el veïnat, la parti-

cipació dels fidels i la governació de la comunitat. En el meu comentari, em prendré la llibertat d'alterar lleugerament l'ordre d'aquests factors i començaré pel caràcter territorial de la parròquia, concebut per Borràs de manera que determina el contingut dels altres punts forts, i que, en el model tridentí, tendia a assenyalar preferentment l'àmbit de les competències i de la jurisdicció del rector.

*L'interès per la
recerca d'un model
de parròquia,
alternatiu al tridentí,
no va aparèixer fins
a mitjan segle XX.*

Per a Borràs, el territori parroquial designa el conjunt de fidels que hi viuen. També el Codi de Dret Canònic, en vigor des de 1983, se situa en aquesta línia interpretativa, quan estableix com a elements constitutius de la institució parroquial una comunitat determinada de fidels, la de l'autoritat competent en la seva creació i la integralitat de la missió (cànons 515 y 518). En realitat, el territori habitat per éssers humans no és un fet objectiu brut. És sempre una construcció, un espai que els humans fan mentalment seu, l'estructuren i l'identifiquen mitjançant les seves activitats i les seves relacions. El territori és un "terror", amb el seu "humus" històric, cultural i social.

Aquesta interpretació del caràcter territorial de la parròquia permet

recuperar tant el factor geogràfic com el factor jurídic i administratiu que la definien en el model tridentí, i atribuir a aquests dos factors un contingut en el qual tenen preeminència els elements antropològics i religiosos. En concret, el territori parroquial és el "terror", l'espai on s'arrelen les experiències civils compartides entre les persones "veïnes", integrades o no en la comunitat cristiana. Per als cristians, les experiències civils compartides són la plataforma comuna a partir de la qual es creen ocasions contínues perquè puguin sorgir, per una part, el testimoni religiós i, cal no oblidar-ho, la possibilitat d'una plegària eucarística arrelada en el "terror". Per altra part, es va desplegant un tipus de comunitat cristiana en la qual la iniciativa religiosa de la parròquia, i també la representativitat religiosa, van deixant de ser patrimoni exclusiu del rector i passen pausadament a ser assumides pel conjunt dels fidels, en un procés antropològic i religiós que mai no podrà ser interpretat com el resultat de meres decisions administratives i burocràtiques.

Aquest primer punt fort ja en conté tres més en germen: la proximitat, l'acollida i la participació dels fidels, i, a més a més, els elements bàsics de la comunitat missionera. Amb la proximitat territorial dels fidels, del rector i d'altres servidors de la fe en la seva relació amb el veïnat, la parròquia aconsegueix que existeixi un teixit eclesial dins del teixit social i, d'aquesta manera, fa efectiva la presència de l'Església en la societat. Aquest podria ser un dinamisme religiós que conduiria a l'eliminació de les múltiples ambigüi-

tats inevitablement incloses en els acords institucionals entre l'Església i l'Estat i en el propòsit subjacent de mantenir per a l'Església catòlica la consideració de societat de dret públic, amb la qual l'Església pretén situar-se en el mateix nivell jurídic dels Estats.

En tot cas, en les relacions de proximitat els fidels exerceixen un protagonisme que contribueix a mantenir oberta vitalment la possibilitat d'engendrar la fe en una societat en la qual la transmissió de la fe es troba en crisi. Per altra part, aquelles relacions de proximitat adquireixen, en la comunitat parroquial, una "funció instituent", amb la qual la parròquia va deixant de ser un lloc d'enquadrament i de control d'una població pretesament cristiana i va adquirint consolidant una nova imatge pública d'ella mateixa i de l'Església en general.

Un altre punt fort, l'acollida de tots sense distincions, dona lloc a una comunitat on funcionen "quatre formes principals de sociabilitat parroquial", és a dir, quatre formes de relacionar-se els parroquians amb la comunitat parroquial: a) els ocasionals, que acuden a la parròquia per a un determinat servei (si es tracta d'un servei religiós, bateig, casament, funeral..., la comunitat posa a disposició dels peticionaris la seva pròpia forma de celebrar la fe, viscuda en l'experiència diària, compartida per creients i no creients); b) els qui participen ordinàriament en les celebracions litúrgiques i sacramentals; c) els qui actuen en grups, comissions o associacions en la parròquia i en el veïnat; d) els qui, en la

parròquia, tenen responsabilitats "institucionals": el rector i els seus col·laboradors immediats.

El punt quart, la participació dels fidels, respon a les exigències de la formació i el manteniment d'una comunitat cridada a ser tota ella "missionera". Y respon també a un problema circumstancial, que avui és urgent: l'envelliment i la disminució numèrica del clergat. Aquí Borràs subratlla que és indispensable dirigir sobre el nostre present una mirada no hipotecada per una situació anterior, en la qual els preveres monopolitzaven el servei ministerial de la fe en els seus tres aspectes de viure-la, anunciar-la i celebrar-la. No es difícil reconèixer que trencar el monopoli dels preveres en el cas concret de la presidència de la celebració sacramental de la fe exigeix canvis molt profunds, en la formació cristiana, en general, en la preparació prèvia per a presidir les celebracions sacramentals de la fe, en el rodatge que l'exercici de les responsabilitats eclesials reclama i en l'indispensable recanvi de personal responsable en determinades instàncies eclesials.

En alguns aspectes d'aquest punt quart i en el cinquè, que fa referència a les responsabilitats de governació en les comunitats, cal reconèixer que les propostes de Borràs adquireixen un to comprensiblement cautelós i tal vegada voluntàriament imprecís. Personalment, em confirmo en la convicció que escollir els aspectes més polèmics dels punts forts quart i cinquè com a objectius preferents, en perjudici dels punts forts anteriors, seria, o

és, començar la casa per la teulada. L'arrelament de la vida de la fe en la plataforma comuna de l'experiència cívica, compartida per creients i no creients, l'acollida, la proximitat, la convivència dins la comunitat de persones que mantenen formes diverses de relació eclesial i els aspectes menys conflictius del quart punt fort són objectius progressivament assequibles que converteixen la paròquia en un "laboratori d'Església". Aplicar-se preferentment a aquestes qüestions no equival a descuidar altres problemes estructurals, sinó a evitar que aquells problemes asfixiïn el servei de la fe i els qui el presten.

A propòsit de tot això, els responsables del Centre d'Estudis Pastorals de les diòcesis catalanes, quan pre-

senten a "Quaderns de Pastoral" el conjunt del material relacionat amb el Congrés, es referien a possibilitats reals basades en experiències pastorals existents i afirmaven que la millor de les conclusions que se'n podien treure seria "que els diversos agents de la pastoral i els diferents bisbats constituïssin un espai per compartir i reflexionar les experiències". La meua opinió és que l'intercanvi i la reflexió sobre les experiències només poden salvar-se del conformisme, de l'anar tirant i del vol gallinaci, como deia Josep Pla, si es plantegen, sense angoixes, en el marc d'una perspectiva projectada cap a un futur de canvis estructurals de gran calat, encara llunyans, però irrenunciables, aplicats sobretot als elements que, en l'Església, obstaculitzen la "missió".

La via belga de les Unitats pastorals

ALPHONSE BORRAS, Universitat Catòlica de Lovaina.

Traducció de PERE CODINA, missioner claretí. Departament de Pastoral urbana del CEP.

Les Unitats pastorals han anat sorgint progressivament a les diòcesis belgues des de fa més d'una vintena d'anys. Ben sovint han vingut a reemplaçar allò que es deia els «sectors pastorals». En l'aspecte terminològic, cal notar que les diòcesis i vicaries d'expressió flamenca parlen més aviat de «federació de parròquies» (neerl. *federatie van parochies*) i el vicariat germanòfon de la diòcesi de Lieja parla d'«associació de parròquies» (all. *Pfarrverband*). Aquestes expressions ja ens sugereixen que les parròquies s'uneixen o es reagrupen sense deixar de ser distintes, conservant cadascuna la seva personalitat jurídica (cf. c. 515 § 3).

El Codi de dret canònic de 1983 no presenta cap disposició relativa a les Unitats pastorals. El canó 374 § 2 enuncia simplement la possibilitat d'«agrupaments particulars» (lat. *coetus peculiares*) com ara els deganats [*arxiprestats*], i alhora en precisa la finalitat, que és «per afavorir

la cura pastoral mitjançant una acció comuna» (lat. *ad curam pastorem per communem actionem fovendam*)¹. Cal notar la utilització del verb *coniungere* que no pot ser traduït purament i simple per «unir» com ho fa la traducció francesa del Codi que, recordem-ho, és una traducció oficial dels Bisbes francòfons, però de cap manera una traducció autèntica. Ja que si es tractés d'unir, ens trobaríem amb una fusió, en el sentit que la supressió (lat. *supprimere*) de parròquies distintes dona lloc a l'erecció (lat. *erigere*) d'una nova entitat (cf. c. 515 § 2). Per aquesta raó és preferible, a parer meu, traduir *coniungere* per «reagrupar».

El Codi de 1917 preveia ja que el bisbe dividís el seu territori en «regions» o «districtes» que comprenguessin diverses parròquies, per exemple, en «deganats» segons la denominació usual a Bèlgica². Mentre el Codi anterior es limitava a considerar els deganats com una

-
1. Cal prendre nota, tanmateix que, durant la revisió del Codi pio-benedictí, es van evocar *unitates pastorales ampliores* en relació amb la cura pastoral *in solidum* de diverses parròquies. Cf. *Communicationes* 24 (1992), 109; H. HALLERMANN, art. «Pfarrverband», dins A. V. CAMPENHAUSEN, I. RIEDEL-SPANGENBERGER & R. SEBOTT (éd.), *Lexikon für Kirchen- und Staatskirchenrecht*, t. 3, Paderborn-Munich-Vienne-Zurich, F. Schöningh, 2004, 230.
 2. CIC 1917, c. 217 § 1: *Episcopus territorium suum in regiones seu districtus, pluribus paroeciis constantes, distribuatur, qui veniunt nomine vicariatus foranei, decanatus, archiepiscopatus, etc.*

subdivisió territorial, l'actual cànon 374 § 2 els caracteritza per la seva finalitat pastoral. Aquesta apareix explícitament com una funció nova de les circumscripcions del deganat (cf. CD 30; CIC 1983, c. 555 § 1)³.

Les Unitats pastorals entren per tant dins d'aquesta possibilitat, considerada pel Codi, de reagrupar paròquies veïnes amb un objectiu pastoral. El recent Directori *Apostolorum successores* de 2004 dedica algunes línies a les Unitats pastorals⁴. Si no m'erro, constitueix el primer document de la Santa Seu que tracta explícitament de les Unitats pastorals. Això mereix de ser destacat. Per tant, és interessant d'examinar amb més detall el que en diu, sobretot pel fet que aquest tipus de directori és en definitiva un

vademècum a l'ús dels bisbes per ajudar-los en l'exercici del ministeri⁵. D'acord amb el que afirma la mateixa instància de què emana, la Congregació dels Bisbes, constitueix un «instrument útil per a un exercici més orgànic i més eficaç del seu ministeri pastoral complex i difícil en l'Església i en la societat d'avui»⁶.

El Directori *Apostolorum successores* és doncs un «manual», un document orientat a la pràctica, amb unes indicacions i directrius sotmeses al discerniment pastoral de cada bisbe, pel que fa a l'aplicació. Les disposicions que conté conserven tanmateix el mateix valor o autoritat que tenen en les fonts d'on provenen⁷. Tenint en compte el cànon 374 § 2, les Unitats pastorals no són doncs una novetat *absoluta*.

-
3. Cf. R. ALTHAUS, *Amt und Aufgabe des Dechanten im katholischen Kirchenrecht*, Essen, 1996; A. BORRAS, «Vicaires forains, archiprêtres et doyens. Les vicissitudes actuelles de la fonction décanale», *L'Année Canonique* 47 (2005), 89-110; J. LÓPEZ MARTÍN, «La misión de la Iglesia y la revitalización de los arciprestazgos», *Quaderns de Pastoral* 183 (2002/1), 45-62; M. NOIROT, art. «Doyen», *Catholicisme* 3, 1070-1072; ID., art. «Doyenné», *Catholicisme* 3, 1072; H. SCHIEPEK, art. «Dechant» et «Dekanat», dins A. V. CAMPENHAUSEN, I. RIEDEL-SPANGENBERGER & R. SEBOTT (éd.), *Lexikon für Kirchen- und Staatskirchenrecht* t. 1, Paderborn-Munich-Vienne-Zurich, F. Schöningh, 2000, 375 et 381-382.
 4. Cf. CONGRÉGATION POUR LES EVEQUES, *Directoire Apostolorum successores pour le ministère pastoral des évêques [=AS]*, Città del Vaticano, Libreria editrice vaticana, 2004 n. 215 b, pp 245-246.
 5. Un directori estableix els principis per orientar l'acció pastoral; insisteix certament en els aspectes teòrics d'un tema sense negligir-ne els aspectes pràctics. No es pot considerar com un document legislatiu en el sentit estricte. El que pretén és motivar unes persones concernides per una situació més que d'adreçar-los prescripcions. Cf. F. G. MORRISSEY, *Les documents pontificaux et de la Curie: leur portée canonique à la lumière du Code de droit canonique de 1983*, Ottawa, Faculté de droit canonique – Université Saint-Paul, 1992, 39-41.
 6. Cf. CONGRÉGATION POUR LES EVEQUES, *Directoire Apostolorum successores*, 6.
 7. Cf. *ibidem*, 7. Això resulta evident, però és bo que hagi estat recordat en vista d'una correcta hermenèutica del document i una sensata aplicació de les disposicions que conté.

*El Directori
Apostolorum
successores és
doncs un «manual»,
un document orientat
a la pràctica, amb
unes indicacions i
directrius sotmeses
al discerniment pas-
toral de cada bisbe*

Aquest estudi es proposa de presentar a grans trets el perfil institucional de les Unitats pastorals tal com està resultant a Bèlgica. Ho farà sobre el rerefons del que diu el Directori *Apostolorum successors*. Això permetrà aclarir allò que anomenaré «la via belga» de les Unitats

pastorals⁸. Aquest estudi implicarà tres parts: la primera evocarà el passatge que s'ha fet de les parròquies d'abans cap a les Unitats pastorals d'avui, alhora que recordarà les raons de la seva aparició i les seves característiques institucionals⁹. La segona part presentarà la noció d'Unitat pastoral en el Directori *Apostolorum successors*. La tercera posarà en relleu determinats trets de les Unitats pastorals belgues fins i tot en allò en què constitueixen uns desafiaments a la mateixa institució parroquial en el context de les mutacions socials i eclesials en curs.

1. De les parròquies a les Unitats pastorals

La parròquia és la institució que té com a funció ser «l'Església en un lloc per a tot i per a tots» (cf. CIC 1983, cc. 374 § 1 i 515)¹⁰. El

8. D'aquí ve el títol d'aquest estudi que m'ha vingut al cap a mesura que anava preparant aquesta contribució a la present obra sobre els vint-i-cinc anys del Codi de 1983. Inicialment havia pensat titulat aquest estudi «Bèlgica sobre la via de les Unitats pastorals».
9. Formalment parlant, gairebé no hi ha dret particular emanat del poder legislatiu dels bisbes diocesans –lleí o decret general, decret sinodal, estatuts diocesans– i no existeix cap decret de la Conferència dels Bisbes belgues sobre la matèria. A tot estirar es podrà trobar actes administratius emanats del poder executiu dels bisbes. En canvi, es trobaran més fàcilment orientacions «pastorals» sense cap característica formal d'ordre canònic. És degut al pragmatisme propi de la «belgitat»? És possible. Crec més aviat que això s'explica pel caràcter relativament recent de les Unitats pastorals, sense negligir tanmateix els *a priori* persistents entre els bisbes o les cúries diocesanes en contra d'una formalització canònica.
10. És així com defineixo en termes simples la institució parroquial (cf. CIC c. 515 § 1). La parròquia és una realitat constitutiva de l'Església particular (c. 374 § 1). És una comunitat *determinada* de fidels (c. 515 § 1), circumscrita en principi territorialment (c. 518). Es troba establerta de manera estable (*stabiliter constituta*, c. 515 § 1) pel fet que ha estat erigida per l'autoritat competent, és a dir el bisbe diocesà, després d'haver escoltat el Consell presbiteral (c. 515 § 2). Per tant, la institució parroquial no és un fenomen de tipus associatiu sinó una comunitat anomenada «jeràrquica». Cf. A. BORRAS, *Les communautés paroissiales. Droit canonique et perspectives pastorales*, Paris, Éd. du Cerf, coll. «Droit canonique», 1996, 66-69; «Pourquoi la paroisse? Origine et mission des communautés paroissiales», *Prêtres diocésains* n. 1347 (1997), 121-136.

«lloc» designa aquí tant la inserció en un *terrer* com la delimitació d'un *territori*: està en joc la capacitat de l'Evangelí viscut, confessat i celebrat, la capacitat de retrobar una cultura i de produir història, és a dir la història d'aquests homes i dones que han sentit com canviava la seva existència després d'haver-se convertit a Jesucrist i haver-se deixat omplir pel seu Esperit. El que està en joc en la inserció *en un lloc*, és la inculcació de la fe i, en definitiva, la seva catolicitat, és a dir, la seva capacitat de parlar per a tot ésser humà segons la diversitat de temps i de llocs. Podem concloure, per tant, que allò que està en joc en la inserció en un territori/terrer és la transmissió de la fe.

La parròquia és la institució que té com a funció ser «l'Església en un lloc per a tot i per a tots»

El «per a tot» es refereix sobretot a «l'essencial», és a dir «al mínim necessari» per fer-se cristià i viure en Església, des del naixement a la fe pel baptisme fins a l'entrada a

la vida pels funerals. Pensem en la litúrgia i en els sagraments, en el testimoni de l'Evangelí que la parròquia ofereix, en l'anunci de la fe amb totes les seves modalitats, en el despertar religiós, en l'exhortació espiritual passant per l'homília i la catequesi, etc. És l'autoritat eclesial competent la qui crea una parròquia perquè ofereixi *en un lloc* aquest «mínim necessari»: és ella la qui amb aquesta finalitat assegura a les persones una plena cura pastoral (lat. *plena cura animarum*) perquè esdevinguin cristians i facin Església *en aquest lloc*. Això expressa amb unes altres paraules la dimensió intrínsecament missionera de l'Església que sent com una obligació el fet de comunicar la Bona Notícia de l'amor de Déu i d'oferir a tot ésser humà la possibilitat de correspondre-hi adherint-se a la fe en Jesucrist i vivint del seu Esperit. O és que la institució parroquial no és en aquest sentit l'expressió de l'impuls missioner de l'Església local diocesana? En qualsevol cas, la parròquia fa emergir l'Església *en un lloc*, inserint-la en el teixit social¹¹ alhora que obre aquest mateix teixit social a la fecunditat de l'Evangelí i a l'esperança del Regne de Déu.

La parròquia és «per a tots», és a dir *per a tothom qui s'hi acosti*, per

11. Com ho subratlla Luca Bressan, la parròquia fa existir un teixit eclesial (vinçle eclesial) a l'interior del teixit social (vinçle social); gràcies als seus parroquians, s'insereix en el teixit social local: d'aquesta manera assegura la presència de l'Església en la societat i alhora la seva contribució a la construcció d'aquest teixit local. Els parroquians hi ocupen «un paper de primer pla, important en l'elaboració de les relacions de proximitat i l'edificació d'una societat d'inter-coneixement». L'emergència de l'Església es produeix per les relacions socials que la parròquia posa en pràctica. Cf. L. BRESSAN, *La parrocchia oggi. Identità, trasformazioni, sfide*, Bologna, EDB, 2004, 37.

a qualsevol que, per poc que sigui, se sent tocat pel fet cristià, sense cap més condició que la de «venir i veure» amb tota llibertat, ja que Crist ens deixa temps perquè ens adherim al nostre ritme (cf. Jn 1, 39 cf. Mt 20, 21). A diferència de les comunitats associatives, com són per exemple els moviments en tota la seva gran diversitat, la parròquia és l'Església oferta i oberta a tots. La parròquia diu a tothom qui se li acosta el projecte que Déu té d'entrar en aliança amb tots els éssers humans, sense excepció i sense exclusiva. Això s'expressa particularment en el signe dominical, que tradueix *en aquest lloc*, en un poble, un barri o una ciutat, la vocació i la missió de l'Església de Déu¹².

La parròquia diu a tothom qui se li acosta el projecte que Déu té d'entrar en aliança amb tots els éssers humans.

Hem de constatar, tant sí com no, que la institució parroquial es troba literalment feta trossos¹³. És el resultat de canvis socials a Occident sota l'efecte dels profunds daltabaixos culturals i socials, vinculats sobretot a l'emergència progressiva del subjecte i a les conseqüències que en resulten sobre el fenomen religiós: el règim de modernitat ha pres el relleu del règim de cristiandat. L'enfonsament de la figura tradicional de la parròquia s'explica per la incidència de les mutacions —més que res culturals— sobre la transmissió de la fe¹⁴. Certament, alguns signes precursors d'aquests canvis ja eren visibles abans de la fi de l'Antic Règim¹⁵. Però va ser sobretot al segle XIX quan la xarxa parroquial va començar a esdevenir problemàtica com a conseqüència de la industrialització, del flux de poblacions cap a l'àmbit urbà, de les transformacions de les condicions d'enquadrament religiós de la gent.

Fins aleshores, la majoria de la gent tenia encara com a referent la fe cristiana. A mida que el control social en aquest punt va anar evolucionant, la gent participava cada ve-

12. Cf. A. BORRAS, «Communautés paroissiales et assemblées dominicales. De la pratique prophétique du dimanche en paroisse», *Esprit et Vie* 110, 2000/15, p. 3-13.

13. Per reprendre aquí el títol d'una obra col·lectiva: G. ROUTHIER (dir.), *La paroisse en éclats*, Ottawa, Novalis, coll. « Théologies pratiques » n. 5, 1995.

14. Aquesta convicció constitueix el fil de l'obra que Gilles Routhier i jo mateix hem dirigit sobre la remodelació de la xarxa parroquial. La «crisi» de la parròquia no és inicialment ni principalment una crisi d'«estructura», ni tampoc simplement una crisi del ministeri. Aquesta crisi reflecteix en el camp eclesial i en l'aspecte parroquial una crisi de transmissió inherent a la (post)modernitat en la cultura occidental definitivament mundialitzada. Cf. G. ROUTHIER & A. BORRAS, *Paroisses et ministère. Métamorphoses du paysage paroissial et avenir de la mission*, Paris-Montréal, Médiaspaul, 2001.

18 15. Cf. G. CHOLVY, «La paroisse au vent de l'histoire», *Esprit et Vie* 110 (2000/16), 3-9.

gada menys en la vida eclesial, identificada fins aleshores amb la vida parroquial de la localitat. El segle XX, la sortida progressiva de la cristianitat, començada molt abans, s'ha anat accentuant amb la modernitat tecnològica i cultural, amb la urbanització creixent de les nostres societats, amb una nova relació amb l'espai caracteritzada per la mobilitat. Només cal pensar en la gran autonomia dels subjectes, en una sociabilitat feta més a base d'afinitats i que prescindeix de les restriccions locals, en una religiositat més eclèctica on l'adhesió creient no coincideix ja necessàriament amb una pertinença totalitzant a una institució religiosa¹⁶.

Fins que no arribaren els corrents del segle XX, la majoria dels ciutadans vivien les diferents dimensions de la seva existència en una mateixa localitat (residència, treball, lleures, compromisos associatius, culte, etc). I aquesta localitat coincidia –de feia segles– amb la comunitat parroquial. A partir d'ara, aquestes diferents dimensions es viuen en llocs diferents i la parròquia és viscuda com a comunitat de la pròpia

residència o com a comunitat d'elecció. A això cal afegir-hi una disminució de la pràctica religiosa amb un rerefons de pluralisme de creences i de conviccions, i d'una tendència al «bricolatge religiós»¹⁷. L'Església catòlica, si abans es trobava en el centre del dinamisme d'una societat —que tenia com a gran referent el fet cristià—, ara es va trobant cada vegada més al marge de les evolucions socials i culturals. Malgrat tot, un bon nombre dels nostres conciutadans es refereixen amb més o menys convicció a l'Església catòlica per a actes puntuals, tant si és per tradició familiar (principalment la inserció en un tronc familiar) com per qualsevol altra raó que els fa encara sensibles al fet cristià (els valors de la seva moral, la memòria històrica, la bellesa del seu patrimoni, la identitat patriòtica o simplement local, etc.).

Certament, estem assistint a la fi de la «civilització parroquial». Més encara, alguns autors parlen fins i tot d'«exculturació» del cristianisme, de resultes tant de la profanització progressiva d'una cultura modelada per la religió, com de la repressió

16. Cf. D. HERVIEU-LÉGER, «Croire en modernité: aspects du fait religieux contemporain en Europe», dins F. LENOIR et Y. TARDAN-MASQUELIER, *Encyclopédie des religions*, t. 2, Paris, Bayard, 1997, 2059-2077.

17. En la línia dels treballs del sociòleg alemany Thomas Luckmann (*The Invisible religion*, Nova York, McMillan, 1967) es parla de «bricolatge» generalitzat de les creences. A Bèlgica, Karel Dobbelaere i Liliane Voyé parlen del passatge d'una «religió instituïda» a una «religió recomposta», sota l'efecte de la selectivitat dels individus, que redefeixen fins i tot les pràctiques i creences seleccionades associant-les amb altres de manllevades a diversos sistemes. Cf. K. DOBBELAERE et L. VOYÉ, «D'une religion instituée à une religion recomposée», dins L. VOYÉ, B. BAWIN-LEGROS, J. KERKHOFS et K. DOBBELAERE, *Belges, heureux et satisfaits. Les valeurs des Belges dans les années 90*, Bruxelles, De Boeck, 1992.

cultural de l'Església¹⁸. A Bèlgica com en la majoria dels països d'Europa occidental i d'Amèrica del Nord, un bon nombre de parròquies ja no poden dur a terme la seva finalitat institucional¹⁹. Moltes ja no són capaces d'assumir el seu paper. Aquestes parròquies ja no són «per a tot (l'essencial)» per manca d'un o altre servei parroquial: per exemple, ja no hi ha catequesi per als nens perquè hi ha pocs nens o no n'hi ha. O bé falten els recursos humans per prendre cura d'aquesta o aquella tasca. Arribats en aquest punt es comença a prendre en consideració la possibilitat d'aplegar-se amb altres parròquies per assegurar la integritat de les tasques o serveis d'una parròquia (litúrgia, catequesi, administració del temporal, ajuda mútua i solidaritat). Moltes parròquies actuals ja no poden complir, doncs, totes soles o per elles mateixes la seva missió. Més encara, aquestes parròquies ja no són «per a tots», o bé a causa d'una població massa restrin-

gida a tal o tal categoria, o bé a causa d'un nombre reduït d'habitants. Ja no presenten dintre seu una diversitat mínima de carismes, de sensibilitats, de vocacions, etc. En aquestes circumstàncies, si els catòlics d'una parròquia ja no mostren interès o ja no són capaços de donar una visibilitat a la seva presència a la seva localitat, es pot parlar encara d'una comunitat eclesial *en aquest lloc?*

Però la disminució del nombre de preveres –cada parròquia ja no pot tenir el seu rector amb residència fixa al lloc– ha estat el factor determinant perquè unes parròquies veïnes primer s'acostessin i més endavant col·laboressin. Aquest procés ha començat normalment amb algunes activitats puntuals preparades i realitzades amb altres parròquies. Més endavant, la col·laboració s'ha anat desenvolupant de manera permanent en àmbits particulars com són ara la catequesi d'infants, la pastoral de la confirmació, la visita dels malalts,

18. Cf. D. HERVIEU-LÉGER, *Catholicisme, la fin d'un monde*, Paris, Bayard, 2004. Per tenir una perspectiva teològica d'aquest tema, cal llegir l'estudi de CH. THEOBALD, «C'est aujourd'hui le 'moment favorable'. Pour un diagnostic théologique du temps présent», dins PH. BACQ et CH. THEOBALD (dir.), *Une nouvelle chance pour l'Évangile. Vers une pastorale d'engendrement*, Bruxelles-Paris-Montréal, Lumen Vitae, – Éd. de l'Atelier – Novalis, coll. «Théologies pratiques», 2004, 47-72.

19. Em plau de citar aquest estudi d'un autor eminent F. BOULARD, «Aspects sociologiques. Le problème des trop petites paroisses», *LMD* 57 (1959/1), 9-24. Més recentment es pot fer referència als estudis següents: Y. LAMBERT, «L'évolution des paroisses catholiques», dins M. CLÉVENOT (dir.), *L'état des religions dans le monde*, Paris, La découverte - Le Cerf, 1987, 504-506; A. CHEVALIER, *La paroisse post-moderne. Faire Église aujourd'hui: l'exemple du Québec*, Montréal-Paris, Ed. Paulines-Médiaspaul, 1992; l'ouvrage du groupe P. THOMAS, *Que devient la paroisse? Mort annoncée ou nouveau visage?*, Paris, Desclée de Brouwer, coll. «Pascal Thomas - Pratiques chrétiennes» n. 11, 1996; J. JONCHERAY, «Les paroisses rurales dans un paysage qui se transforme», *LMD* 206 (1996), 21-31; O. VALLET, «Le mariage des clochers», *Revue administrative* 304 (1998), 503-504; A. BORRAS, «Mutations pastorales et remodelage paroissial», *Esprit et Vie* 108 (1998), 529-546.

etc. sense oblidar l'ajuda mútua sacerdotal entre rectors veïns. Després, la col·laboració s'ha fet més orgànica mitjançant la creació de «sectors pastorals» pertanyents a parròquies confiades encara a rectors diferents.

Tanmateix, l'element decisiu en l'avenç cap a les Unitats pastorals ha estat l'adjudicació de la cura pastoral d'unes parròquies a un únic i mateix rector segons el cànon 526 § 1 del Codi de dret canònic –o a un «moderador» segons la fórmula del cànon 517 § 1. Sota la responsabilitat d'un únic i mateix pastor, es reunien finalment les condicions per passar d'una col·laboració a una sinergia interparroquial. Aquest procés ha portat a la federació de diferents campanars o comunitats locals en el marc d'una «Unitat pastoral», que en endavant reagrupa antigues comunitats parroquials que han deixat de ser capaces d'assumir *totes soles* la missió d'una parròquia. En endavant, la institució parroquial assumirà la seva missió en el pla global de la Unitat pastoral.

La institució parroquial assumirà la seva missió en el pla global de la Unitat pastoral.

A diferència del passat on, des de la seva emergència progressiva i durant molts segles, la institució parroquial s'ha caracteritzat pel seu paper de concentració en una localitat dels seus components tradicionals –un edifici, una comunitat i un rector (lat. *ecclesia, populus, rector*)–, d'ara endavant es caracteritza per la seva funció d'articulació d'una diversitat de llocs i de comunitats²⁰. Aquesta és la figura que la parròquia adopta a Bèlgica gràcies a les Unitats pastorals.

Amb modalitats diferents, ritmes diversos i estratègies variades, la majoria de les diòcesis belgues han reagrupat, doncs, les seves parròquies. Els responsables diocesans no s'han limitat a veure venir el deteriorament de la xarxa parroquial. Han anat per davant federant les parròquies existents. Certament, la voluntat dels bisbes respectius i sobretot l'argumentació per a tirar-ho endavant, poden haver variat segons les diòcesis²¹. Però el fet és que el conjunt de la província eclesiàstica de Bèlgica s'ha compromès en aquest procés federatiu. Aquest no ha comportat tanmateix conseqüències en l'aspecte del dret civil eclesiàstic en el que concerneix el règim de les fàbriques o edificis. Una cosa ha quedat clara a dia d'avui i és el rebuig fusionar les parrò-

20. Cf. X. DURAND, «Réforme paroissiale et enjeux liturgiques. Quinze ans après le Synode diocésain de Limoges», *LMD* 223 (2000), 43, que fa referència a J.-M. MALLET-GUY, «Un synode diocésain: dix ans après», *Prêtres diocésains* n. 1331 (1995), 315-326.

21. A parer meu, en tot cas, la remodelació parroquial s'imposava com una tasca en la qual allò que estava en joc no podia ser simplement la repartició del clergat o l'organització de

quies²². Això tindria conseqüències civils, tant sobre el pla de les actuals fàbriques d'església com del territori parroquial de la seva competència.

La «nova parròquia» no és per a demà. I alguns ho lamenten, ja que en pura lògica institucional una parròquia que ha deixat d'acomplir la seva missió ja no mereix l'etiqueta de «parròquia»; fins i tot federada amb d'altres al si d'una Unitat pastoral, ja no correspon a allò per a què havia estat erigida. En aquest sentit, la reagrupació parroquial és en si mateixa temporal, transitòria: o bé perquè està pensada a l'espera que torni la situació *ante quam* amb parròquies de ple exercici, o bé perquè està pensada com a condició prèvia obligada, aprenentatge necessari o laboratori indispensable, d'una situació nova, és a dir, la «nova parròquia» que integri *de iure* les antigues parròquies i no es limiti ja a federar *de facto* parròquies existents. La via

belga sembla que va en aquest sentit: les pràctiques diocesanes indueixen en molts aspectes aquesta perspectiva tot i que els bisbes esperen per diferents raons deixar temps al temps i no suscitar una evolució en l'aspecte del dret civil eclesíastic²³.

2. Les Unitats pastorals en el Directori *Apostolorum successores*

Ara podem examinar què diu el Directori *Apostolorum successores* a propòsit de les Unitats pastorals. Algunes observacions prèvies em semblen obligades. En primer lloc, cal tenir en compte que aquest manual de govern eclesial adreçat als bisbes posa l'expressió entre cometes. Notem també que és tractat sota l'epígraf «Adaptació de l'assistència parroquial a necessitats particulars» (n. 215) després d'haver parlat de l'organització parroquial a les grans ciutats» (n. 213) i de la «planifica-

la pastoral sinó la pertinència de la missió eclesial i la credibilitat de l'Evangeli per als nostres contemporanis. «La reorganització pastoral, escriu Mons. A. Rouet, representa una obligació. Però tot consisteix a saber a partir de quines bases ens hi hem de posar» (A. ROUET, «La vie liturgique des communautés», *Célébrer* 284 [1998], 8). Remeto al meu estudi A. BORRAS, «Le remodelage paroissial: un impératif canonique et une nécessité pastorale», dans G. ROUTHIER & A. BORRAS, *Paroisses et ministère. Métamorphoses du paysage paroissial et avenir de la mission*, Paris-Montréal, Médiaspaul, 2001, 43-195.

22. Canònicament és més correcte parlar de supressió de les antigues parròquies i de creació de noves. Cf. c. 515 § 2.
23. Em remeto al meu estudi recent: A. BORRAS, «Huidige perspectieven in verband met de regeling van de katholieke eredienst. Een katholiek standpunt», dins *Levensbeschouwingen en de overheid in België. Een toelichting door vertegenwoordigers van erkende en niet-erkende eredienst en levensbeschouwingen*, Gent, IICT, 2009. [«Prespectives actuals en matèria de regulació del culte catòlic. Un punt de vista catòlic» dins *Concepcions de vida i autoritat publica a Bèlgica. Una il·luminació pels representants dels Cultes i Concepcions de vida coneguts i noreconeguts*, Gand, Institut international Chanoine Triest, 2009.]

ció de l'erecció de parròquies» (n. 214) i abans de tractar de la «contribució econòmica dels fidels» (n. 216). És com dir que les Unitats pastorals formen part d'un conjunt de qüestions organitzatives en les quals la parròquia és considerada més aviat com una «estructura pastoral».

Tanmateix, en el Directori, les parròquies, en tant que subdivisions de la diòcesi, són considerades d'entrada com a «comunitats de fidels constituïdes de manera estable i confiades a un rector com al seu pastor propi».²⁴ De més, per al Directori, «la parròquia s'ha de caracteritzar sobretot per la unió de les persones, per tal de presentar-se com una verdadera comunitat de fe, de gràcia i de pregària, presidida pel rector» (n. 211 a)²⁵. Però el qui llegeix el Directori no es pot treure del damunt la impressió que aquest manual de govern episcopal considera més aviat la parròquia com una «estructura pastoral» referida a un territori per assegurar el servei religiós a una població. La parròquia és principalment considerada com un «servei», i no se'n treuen les conseqüències de la seva qualitat de «comunitat eclesial». A tot estirar es parla dels fidels (n. 210) o de les persones (n. 211) que es presenten com una comunitat. Això es troba ben lluny de prendre en considera-

ció l'*ecclesia*, subjecte de dret que com a tal realitza *en un lloc* l'anunci de l'Evangelí, la celebració de la fe, el servei de la humanitat que, en el Crist i pel seu Esperit, Déu crida a l'aliança.

El manual *Apostolorum successorum*

«La parròquia s'ha de caracteritzar sobretot per la unió de les persones, per tal de presentar-se com una verdadera comunitat de fe, de gràcia i de pregària, presidida pel rector»

res continua sent presoner, amb tota evidència, de la relació subjecte-objecte, i tot ell és absolutament emblemàtic de la separació administrador(s) – administrats. Els fidels no són reconeguts com a actors de l'Evangelí anunciat, celebrat i viscut, sinó com a objectes de la sol·licitud dels pastors. Aquesta sol·licitud és innegable: fins i tot és requerida ja que correspon als pastors d'edificar

24. Cf. n. 210 a. Aquí el Directori fa referència als canons 374 § 1 i 515 § 1 i també a l'exhortació apostòlica postsinodal *Pastores Gregis*, n. 45.

25. Això s'ha expressat en el número precedent on és diu que «l'organització diocesana ha de vetllar perquè les fidels puguin ser una verdadera comunitat eclesial que es troba per celebrar l'eucaristia, que acull la Paraula de Déu, que practica la caritat a través de les obres de misericòrdia efectives i espirituals, i perquè els pastors puguin conèixer personalment els fidels i assegurar-los una assistència pastoral continua» (AS n. 210).

l'Església i, per conseqüència, d'engendrar a la fe els fidels. Però aquests, en virtut del baptisme, no deixen de ser germans i germanes seus incorporats al mateix Cos eclesial de Crist. Els fidels no són veraderament considerats com a cooperadors dels pastors i dels altres ministres, vicaris i altres sacerdots col·laboradors del rector²⁶. No ens ha de sorprendre, doncs, que el Directori parli d'«assistència parroquial», expressió del tot reveladora de l'estatut d'assistits d'aquells i aquelles que el baptisme ha fet tanmateix corresponsables de la missió (cf. LG 31a; c. 204) al si d'una comunitat eclesial rica de la diversitat de carismes i de ministeris (cf. LG 32 a; c. 208).

Un cop establerta la perspectiva «assistencial» en què s'insereix el plantejament de les Unitats pastorals, es pot examinar més de prop el breu passatge del Directori que en descriu la seva finalitat, dóna els criteris de la seva constitució i fa un toc d'atenció al respecte. Cal notar prèviament que el context del passatge fa de les Unitats pastorals *una*

«solució pràctica» entre d'altres a les quals el bisbe diocesà pot recórrer «per afrontar unes necessitats pastorals particulars» (n. 215). Aquestes necessitats pastorals no apareixen evocades explícitament, però la lectura de la integritat del n. 215 ens suggereix que no es tracta només de necessitats que es desprenen de la disminució del nombre de preveres²⁷. Com veurem més endavant, les Unitats pastorals semblen justificar-se per la «pastoral de conjunt» (n. 215b).

Intuitu claritatis, citaré el text íntegre del passatge relatiu a les Unitats pastorals: «Es va difonent el recurs a les anomenades *unitats pastorals*, amb les quals es tracta de promoure les formes de col·laboració orgànica entre parròquies limítrofes, com a expressió de la pastoral de conjunt. Quan el Bisbe jutja oportú la constitució de les esmentades estructures, convé que s'atingui als següents criteris: que les àrees territorials estiguin delimitades de forma homogènia, fins i tot des del punt de vista sociològic; que les parròquies implicades realitzin una verdadera

26. Els diaques només són esmentats dues vegades a propòsit dels «equips pastorals» (n. 215c) en la secció sobre la parròquia de AS (n. 210-217). En la resta del capítol VIII (n. 218-224) ja no se'n fa cap esment. El Directori en parla en un altre lloc (cf. n. 17, 92-93, 95-97, 124 i 192), però, fet i fet, ho fa d'una manera perifèrica per a la pastoral diocesana i el ministeri del bisbe. No és això un indicatiu, o més aviat un signe suplementari de la laboriosa recepció del diaconat permanent?

27. Les solucions pràctiques d'«adaptació de l'assistència parroquial a necessitats particulars» són successivament: els preveres que assumeixen un conjunt de parròquies *in solidum* (n. 215 a), les Unitats pastorals (n. 215b), els equips pastorals (n. 215c). Aquestes dues últimes solucions pràctiques no depenen en principi, ni purament i simple, d'una resposta a la manca de preveres. Mentre la solució dels equips pastorals és relacionada explícitament a l'«escassetat del clergat» (n. 215c), la dels preveres *in solidum* només hi relaciona indirectament (per la menció del c. 517 § 1, cf. n. 215 a).

pastoral de conjunt; que es garanteixin els serveis pastorals a cada una de les comunitats presents al territori. La diversitat en l'organització del servei pastoral no ha de fer oblidar que cada comunitat, encara que sigui petita, té dret a un servei pastoral autèntic i eficaç» (n. 215b).

La finalitat de les Unitats pastorals és de «promoure les formes de col·laboració orgànica entre parròquies limítrofes com a expressió de la pastoral de conjunt». Aquestes Unitats consisteixen a fer col·laborar orgànicament parròquies contigües. Subratllo de bona gana el caràcter orgànic que expressa bé la coherència de les col·laboracions, per oposició a formes ocasionals, puntuals o accidentals. És precisament el caràcter orgànic d'aquestes col·laboracions el que permet parlar de «pastoral de conjunt». Aquesta no més es pot entendre com a articulació de diferents aspectes de la cura pastoral (lat. *cura animarum*) en fa-

vor dels fidels en funció de preocupacions particulars, de terrenys o d'ambients diversos i d'una varietat de mètodes i de mitjans. L'articulació pròpia d'una pastoral de conjunt és de relligar diferents pastorals amb l'objectiu de fecundar-les mútuament i de reforçar així l'acció evangelitzadora de l'Església en aquest lloc.

Certament, no és fàcil de definir l'expressió «pastoral de conjunt». Com a expressió va sorgir dins la teologia, sobretot francesa, poc abans del concili Vaticà II. Suggerix un fer eclesial que integra unes diferents modalitats de presència de l'Església, una diversitat d'actors – els fidels en els seus ambients de vida– i una indispensable interdisciplinarietat en el pla de la reflexió sobre les pràctiques aplicades. Fa més de vint anys, un teòleg com Jean-Pierre Bagot no amagava l'ambigüitat d'aquesta expressió. La pastoral de conjunt, escriu, es pot definir com «un procés de comunicació obert que condueix a un reajustament continu». Però amb aquesta expressió s'han pogut designar coses molt variades: procediments totalitzants de forta càrrega ideològica en què el primat de les idees servia els interessos d'uns grups d'influència o d'una escola o el pes d'una opció. En aquest sentit, la pastoral de conjunt és aleshores «expressió d'una opció que, prenent tenir valor universal, no fa més que amagar el poder de fet de persones o grups que imposen tecnocràticament el seu poder»²⁸.

La finalitat de les Unitats pastorals és de «promoure les formes de col·laboració orgànica entre parròquies limítrofes com a expressió de la pastoral de conjunt».

28. J.-P. BAGOT, art. «Pastorale», dins *Catholicisme* 10, col. 767.

En el tema que ens ocupa, la col·laboració orgànica de les parròquies de la Unitat pastoral ha de ser entesa, sobre el terreny, de manera dinàmica, és a dir en el sentit en què les comunitats concernides es parlen i es concerten per fer que el seu testimoniatge comú s'ajusti al seu entorn propi. La pastoral de conjunt és encara més imprescindible quan les parròquies, en endavant federades, ja no eren capaces de complir cadascuna per la seva banda la seva missió tradicional.

Els criteris per federar parròquies amb vista a una pastoral de conjunt són tres. Aquest nombre no és limitador: i així el pas cap a una Unitat pastoral depèn del judici d'oportunitat del bisbe diocesà (cf. *AS* n. 215b), per tant del seu discerniment pastoral, de la mateixa manera que la posada en marxa podrà ser il·luminada amb altres criteris sobre el terreny. El Directori enuncia d'entrada un doble criteri d'*homogeneïtat* alhora en l'aspecte geogràfic, és a dir un conjunt compacte, i en l'aspecte sociològic. En aquest punt convé notar la discreta insistència amb el gir «fins i tot des del punt de vista sociològic». El segon criteri és la *voluntat* de realitzar una pastoral de conjunt: les parròquies concernides han de «voler» col·laborar. Això no es decreta. Això es constata o se suggereix: el bisbe diocesà haurà d'apreciar la col·laboració possible o ja realitzada, però també podrà suscitar-la i promoure-la per tal que

les parròquies susceptibles de federar-se vulguin col·laborar. El tercer criteri és l'*eficàcia* dels serveis pastorals. El Directori suggereix fins i tot que haurà de ser garantida. Aquí també, serà qüestió d'apreciar els mitjans disponibles per assegurar aquests serveis. Aquest últim criteri dóna pas a l'advertència relativa al dret de cada comunitat de beneficiar-se d'un «servei pastoral autèntic i eficaç» (n. 215b *in fine*).

La lectura del Directori m'inspira algunes reflexions. Primer de tot, aquest manual de govern episcopal aborda la realitat de les Unitats pastorals sota l'angle d'una «estructura»; d'altra banda les qualifica d'«organització nova del servei pastoral». Aquest aspecte és innegable però insuficient si s'oblida que les parròquies així federades no han de ser considerades en principi com a «objectes» d'una administració, i els fidels com a «destinatari» d'un servei. El Directori no dóna a la dimensió comunitària el tracte que es mereix: no sembla suficient destacar el protagonisme de les parròquies federades que són clarament «subjectes del dret»²⁹. Justament per aquesta raó i en el marc de la Unitat pastoral, les parròquies concernides, en conjunt i cadascuna per la seva part, duen a terme la missió d'edificar l'Església i d'anunciar l'Evangelí *en aquest lloc*. En la seva forma tradicional o en forma federativa, la institució parroquial és tant una comunitat *eclesial* com una estructura *pastoral*.

29. Cf. A. BORRAS, *Les communautés paroissiales. Droit canonique et perspectives pastorales*, Paris, Éd. du Cerf, coll. «Droit canonique», 1996, 75-85.

Aquesta primera observació crítica em porta a formular-ne una altra. Si la institució parroquial no és prou destacada com a subjecte del dret, això produeix correlativament una consideració igualment passiva dels fidels que la componen. Aquests, implícitament, es veuen considerats com a «destinatari» d'un servei. A força de veure la Unitat pastoral com una estructura de servei, no es corre el risc de deixar en un segon terme el protagonisme dels batejats? Aquesta perspectiva «assistencial» d'un servei té com a conseqüència una comprensió de la parròquia que es considera sobretot com a «estructura de servei pastoral».

Una darrera observació concierneix el silenci del Directori sobre la cura pastoral de la Unitat pastoral. A partir d'aquesta forma de col·laboració s'endevina implícitament que les parròquies així reagrupades estan sota el guiatge del seu rector respectiu. Es pot imaginar també que siguin confiades totes a rectors *in solidum* (cf. c. 517 § 1) o a un sol i únic rector (cf. c. 526 § 1)³⁰.

3. Les unitats pastorals a Bèlgica

Una forma federativa de la institució parroquial

Sobre aquest rerefons de l'examen del Directori, considerem ara la realitat belga de les Unitats pastorals per destacar-ne millor alguns trets³¹. Les Unitats pastorals no es redueixen a una forma de col·laboració. Certament, el seu origen es remunta als «sectors pastorals» i, des d'aquesta perspectiva, consistien principalment a posar en comú uns serveis, per exemple, la catequesi o la pastoral del matrimoni. Malgrat els matisos en les estratègies diocesanes a l'hora d'implementar les Unitats pastorals, és obligat de constatar que essencialment consisteixen *avui* en un reagrupament de parròquies, una federació de *comunitats* parroquials. Deriven d'un projecte diocesà en ordre a «fer Església» dins el marc de les mutacions socials a Occident i de l'evolució de l'Església catòlica en la societat belga.

Els criteris adoptats per federar les parròquies coincideixen amb els

30. El silenci del Directori no impedeix una varietat de formes de cura pastoral amb l'excepció, em sembla, de la fórmula del cànon 517 § 2 que el Directori qualifica d'«equip pastoral», fórmula explícitament considerada com a suplència del ministeri curial en el pla d'una parròquia (cf. AS n. 215c).

31. Per a Itàlia, hi ha ja tota una reflexió que acompanya la implementació de les Unitats pastorals. Ens podem referir per exemple a l'obra col·lectiva dirigida per A. TONIOLO (dir.), *Unita pastorali. Quali modelli in un tempo di transizione?*, Padoue, Ed. Messagero, 2003, i també des del punt de vista pròpiament canònic, a F. COCCOPALMERIO, «Le unità pastorali: motivi, valori e limiti», *Quaderni di diritto ecclesiale* 9 (1996), 135-138, et C. AZZIMONTI, «Gli organismi consultivi nelle unità pastorali», *Quaderni di diritto ecclesiale* 16 (2003), 297-306. Pel que fa a Alemanya, remeto a l'article citat anteriorment (nota 1) de H. HALLERMANN, art. «Pfarrverband», dins A. V. CAMPENHAUSEN, I. RIEDEL-SPANGENBERGER & R. SEBOTT (éd.), *Lexikon für Kirchen- und Staatskirchenrecht*, t. 3, Paderborn-Munich-Vienne-Zurich, F. Schönigh, 2004, 229-230.

del Directori: la *voluntat* per part de l'autoritat diocesana, i ben sovint dels actors sobre el terreny, de donar(-se), si més no, un marc de col·laboració interparroquial, primerament el sector, i més endavant la Unitat pastoral; després el criteri d'*homogeneïtat*, ja adoptat anteriorment en la constitució dels sectors, tant en l'aspecte geogràfic d'un conjunt compacte de parròquies contigües com en l'aspecte sociològic i fins i tot administratiu, en aquest cas la circumscripció d'un mateix municipi. El criteri de l'*eficàcia* dels serveis s'ha tingut en compte en els recursos actuals i futurs (almenys a mig termini) de preveres disponibles, però també s'ha concretat en l'endegament d'equips o comitès amb denominacions variades segons les diòcesis; es pretenia d'una banda tenir en compte la realitat local, per exemple els equips-relleu o grups de contacte o també els Consells pastorals locals, i alhora integrar en el pla de la Unitat pastoral tot el conjunt de les parròquies federades, per exemple els *pastoral teams*, els equips d'animació pastoral o els Consells pastorals.

En relació amb els criteris del Directori, jo afegiria un quart criteri que, d'entrada, pot semblar antagonista amb el de l'homogeneïtat: es tracta del criteri de *catolicitat* per tal que a l'interior de les parròquies federades hi hagi una relativa diversitat, de manera que aquesta nota de l'Església confessada en el Credo es pugui verificar per poc que sigui en la Unitat pastoral.

En la intenció que ha presidit la seva implementació a Bèlgica s'ha

mirat d'ajustar la institució parroquial a les necessitats de la missió. Aquesta visió «missionera» ha estat transversalment present en totes les estratègies diocesanes i ha inspirat l'endegament de les federacions de parròquies. Perquè sigui «l'Església *en un lloc* per a tot i per a tots», la institució parroquial ha pres la forma d'una federació de parròquies que, en la complementarietat d'allò que són i realitzen, insereixen la memòria cristiana en un territori que comprèn en endavant diverses localitats. Ara bé, i m'agrada subratllar-ho, el territori ha de ser igualment entès com un terror, és a dir, com un teixit humà amb la seva història, la seva cultura, la seva sociabilitat. En aquest sentit, la manera que té la institució parroquial de perpetuar actualment la lògica d'encarnació específica de la fe cristiana és mitjançant la forma d'Unitats pastorals.

He parlat anteriorment del caràcter transitori de les Unitats pastorals.

Les Unitats pastorals són una transició cap a una «nova parròquia» a venir, «multicampagnar», que integri un conjunt de comunitats amb la consciència comuna de portar solidàriament la missió en aquest lloc.

És il·lusori, al meu entendre, somiar un possible retorn a la xarxa parroquial d'abans. L'Església catòlica a Bèlgica no tornarà a la situació *ante quam*. Les Unitats pastorals són una transició cap a una «nova parròquia» a venir, «multicampanar», que integri un conjunt de comunitats amb la consciència comuna de portar solidàriament la missió *en aquest lloc*.

La perspectiva belga, tot assumint-la, va més enllà de la finalitat de col·laboració orgànica o de pastoral de conjunt assignada pel Directori a les Unitats pastorals. El procés federatiu ha conduït certament les parròquies a obrir-se les unes a les altres, a col·laborar junts, en principi sobre certs aspectes o en certs àmbits, després en tots els aspectes. Davant la disminució de parroquians, sobretot de practicants, les parròquies contigües han estat convidades a una complementarietat de les activitats i dels projectes i a una verdadera solidaritat en els seus recursos, humans, intel·lectuals, financers i altres. Les Unitats pastorals asseguren així el servei d'una Església «per a tot» oferint a tothom qui s'hi acosti l'essencial per a esdevenir cristià. Un bon nombre dels nostres contemporanis es giren encara cap a les parròquies, en endavant federades, per satisfer les seves necessitats religioses. Es tracta d'acollir-los, de compartir les seves expectatives, i –*tot fent camí*– compartir amb ells l'Evangelí. Les parrò-

quies federades no es poden limitar a la mera perspectiva de ser com una finestreta per al servei públic de la religió.

En aquest sentit la via belga va més enllà de la perspectiva «assistencial» del Directori. Va més enllà del que anomeno la «lògica de finestreta»³². Un estudi de les orientacions diocesanes deixaria ben evident la preocupació que es té, si més no en el pla de la intenció, per donar a les Unitats pastorals un impuls missiонер que tingui ben present *tant* la seva inserció en un territori/terrer *com* la seva vocació de ser «per a tot i per a tots». És aquí on es mesura de quina manera i fins a quin punt la via belga porta a apropiar-se aquesta experiència del Vaticà II relativa a la catolicitat de l'Església que el postconcili ha desenvolupat en la teologia de l'Església local. A la seva manera, les parròquies federades tradueixen institucionalment aquesta necessitat de pensar i de posar en pràctica l'universal en el particular i, per conseqüència, la necessitat de derivar-ne una concepció i una pràctica de la universalitat de l'Església que assumeixi les particularitats sense caure en els particularismes.

Una pràctica més participativa de la vida parroquial

A Bèlgica com també a d'altres països de l'Europa occidental, la disminució –per dir-ho d'alguna mane-

32. Cf. A. BORRAS, «Le remodelage paroissial: un impératif canonique et une nécessité pastorale», dins G. ROUTHIER & A. BORRAS (éd.), *Paroisses et ministère. Métamorphoses du paysage paroissial et avenir de la mission*, Paris-Montréal, Médiaspaul, 2001, 43-195.

ra— ha estat el rerefons del procés federatiu. Paradoxalment, ha tingut com a efecte fomentar l'emergència de laics més compromesos en la vida de les parròquies. Aquests fidels han començat a participar més àmpliament, en virtut del seu baptisme i en funció dels seus carismes propis, en la vida de l'Església i en el testimoniatge de l'Evangelí en el cor d'aquest món. Alguns d'ells assumeixen fins i tot una encomana o una funció eclesial i exerceixen un ministeri. M'aturo primerament sobre la valoració de la vocació baptismal.

Efectivament, el procés federatiu ha permès de descobrir la corresponsabilitat baptismal de tots a la missió de l'Església i a l'anunci de l'Evangelí. Gràcies a les concertacions que s'han hagut de fer per establir les Unitats pastorals i, un cop creades, gràcies a les instàncies de participació en la vida parroquial, aquest procés federatiu ha afavorit

*el procés federatiu
ha permès de
descobrir la
corresponsabilitat
baptismal de tots a
la missió de l'Església
i a l'anunci de
l'Evangelí.*

en tot cas una vida eclesial més sinodal i una més gran inculturació de la fe des del moment que la comunitat eclesial i el seu testimoni evangèlic ja no han estat ni centrats, ni portats pels clergues, concretament els sacerdots, que, aquests darrers segles, havien acabat per esdevenir els ministres per antonomàsia de l'Església.

Vist des d'aquesta perspectiva és quan troba tot el seu interès i la seva pertinència una instància sinodal com és el Consell d'Unitat pastoral (cf. c. 536). Aquesta instància sinodal permet als catòlics de la Unitat pastoral «tenir consell» amb l'objectiu d'interrogar-se sobre el to evangèlic de les seves comunitats, elaborar orientacions i plantejar accions per al seu testimoniatge, tant col·lectiu com individual, *en aquell lloc*. El Consell pastoral és així una instància d'intercanvi, de diàleg i de concertació de les comunitats i dels fidels. Sovint descausa sobre la presència de delegats de les parròquies que d'aquesta manera aprenen no ja simplement a defensar els interessos de la seva comunitat respectiva, sinó sobretot a desenvolupar una consciència eclesial comuna i una preocupació del conjunt de la Unitat pastoral. El Consell pastoral es mostra ser per a les comunitats concernides el gresol d'una consciència de ser «enviades», en conjunt i cadascuna per la seva part.

33. Cf. J. DORÉ & M. VIDAL [dir.], *Des Ministres pour l'Église*, Paris, Bayard Éditions / Centurion – Fleurus-Mame – Éd. du Cerf, coll. «Documents d'Église», 2001.

El Consell pastoral es mostra ser per a les comunitats concernides el gresol d'una consciència de ser «enviades», en conjunt i cadascuna per la seva part.

Una pràctica més participativa de la vida parroquial ha portat igualment al desenvolupament de la «pluriministerialitat», és a dir al desplegament d'una diversitat de càrrecs (lat. *municipera*) i de ministeris (lat. *officia*) indispensables a la vitalitat de la Unitat pastoral i a les comunitats locals així federades: equips de catequistes, d'animació litúrgica, de pastoral del baptisme o del matrimoni, de visitants de malalts, etc. cada vegada més «transversals», és a dir superant el simple marc local per enllaçar i articular les diferents parròquies concernides³³. Es podria citar tot el ventall de les tasques indispensables a la vida parroquial i al testimoni dels batejats: a més a més de la catequesi i la litúrgia, l'ajuda mútua i la solidaritat, en resum, la diaconia. El procés federatiu ha conduït doncs, almenys inicialment, a aquesta diversitat de serveis i ministeris desplegats en endavant en el conjunt de cada Unitat pastoral. Això ha creat entre responsables d'oficis i altres ministres de l'Església una consciència més àmplia de la missió que no es limita a l'àmbit local, sinó que par-

teix de les particularitats per enriquir-les i obrir-les a l'universal. El procés federatiu ha reforçat doncs una recepció del concili Vaticà II per part de les diòcesis en termes de participació de laics no sols a l'apostolat o al testimoniatge, sinó també als serveis i ministeris (cf. LG 32; UR 2b; AA 24è. f; cfc.228).

Un redescobrimet del ministeri sacerdotal de presidència

Una de les conseqüències de la «pluriministerialitat» ha estat el descobriment progressiu *en els fets* d'una pràctica diferent del ministeri presbiteral. Fins fa no gaires decennis, eren els ministres per excel·lència en el terreny parroquial. L'aparició d'altres actors (catequistes, visitants de malalts, lectors i comentaristes, altres actors en la pastoral dels sacraments, administradors dels béns temporals, etc.) ha conduït *de facto* a un reajustament del ministeri presbiteral, comprès i exercit com a ministeri presbiteral de presidència: el prevere no ho fa tot –d'altra banda rectors i vicaris ho han experimentat progressivament amb la sobrecàrrega de treball– però vetlla perquè tot es faci. És la disminució del nombre dels preveres –i no pas en principi ni simplement una teologia renovada del ministeri sacerdotal– el que ha portat cap a noves pràctiques. Tasques que ja no podien ser executades pels preveres han estat assumides pels fidels laics. Això no s'ha fet sense dificultats, ni esculls. Però a posteriori, gràcies a aquesta entrada en escena de laics amb cura eclesial, els preveres han descobert el seu servei pastoral de presidència.

No cal dir que, en circumstàncies com aquestes, la qüestió del ministeri presbiteral ha estat present *tant* sobre el terreny parroquial, *com* en les estratègies diocesanes³⁴.

L'emergència de laics amb cura eclesial i el redescobriments del ministeri de presidència dels preveres han portat conjuntament a la creació d'equips pastorals, no en el sentit supletiu del Directori, en referència al canó 517 § 2, sinó en el sentit d'una participació de fidels que tenen les qualitats requerides per a l'exercici de la cura pastoral. En la pràctica, el procés federatiu s'ha produït primerament en el marc de sectors que tenen rectors diferents. Després, en les parròquies reagrupades en Unitats pastorals, s'ha anat passant progressivament cap a la cura pastoral assegurada per un sol i únic rector –ajudat eventualment per un vicari o un capellà auxiliar– que ha estat posat al capdavant del conjunt parròquies federades (cf. c. 526 § 1). A vegades –però no gaire sovint–, alguns sacerdots han assumit i assumeixen encara solidàriament la cura pastoral de la Unitat pastoral (cf. c. 517 § 1). Més encara, segons for-

mes o figures sensiblement diferents, la direcció pastoral ha arribat a ser assumida per un rector envoltat d'alguns col·laboradors o col·laboradores –clergues i laics– que participen més estretament en l'exercici de la cura pastoral. Es tracta en aquest cas d'«equips pastorals», no pas en el sentit minimalista o supletiu del canó 517 § 2 (cf. *AS* n. 215c), sinó d'equips en els quals, sota la responsabilitat del rector, d'altres persones amb les qualitats necessàries són associades al govern pastoral i vetllen per la integritat de la missió i pels diferents àmbits de la pastoral (cf. c. 228; c. 519 *in fine*)³⁵. La via belga de les Unitats pastorals va més enllà de la perspectiva supletiva del Directori de 2004 i afavoreix una comprensió renovada del ministeri sacerdotal i també una participació dels laics en el govern eclesial³⁶.

Una marrada paradoxal per a descobrir el sentit de l'assemblea dominical

Davant la penúria de preveres, la remodelació parroquial s'ha vist confrontada, ja des dels seu inici, amb el tema de la racionalització de l'horari de les misses dominicals³⁷ i

34. Respon a aquesta preocupació la nota doctrinal de la Comissió episcopal *Église et foi* de la Conferència dels Bisbes de Bèlgica, COMMISSION ÉPISCOPALE ÉGLISE ET FOI, *Le ministère ordonné et les autres ministères*, Bruxelles, LICAP, 2005. Per a una breu presentació d'aquesta nota d'O. WINDELS, «Presentation du document», en *Acta* (dècembre 2005), 5-7.

35. Cf. A. BORRAS, «L'équipe pastorale de paroisse, une exclusivité du c. 517?», dins A. WEIß & ST. IHLI (éd.), *Flexibilitas iuris canonici. Festschrift für Richard Puza zum 60. Geburtstag*, Peter Lang, coll. «Adnotationes in Ius canonicum» n. 28, 2003, 223-240.

36. Cf. A. BORRAS, «Les équipes pastorales de paroisse. Le défi du travail en équipe et l'enjeu d'une nouvelle gouvernance», *Transversalités* 101 (2007), 253-278.

37. Durant el segle passat, a més a més de la missa major i la missa baixa o resada d'abans del Vaticà II, s'ha vist aparèixer la missa vespertina del diumenge a la tarda, a finals dels anys 50 i, en l'època del darrer concili, la missa dominical anticipada del dissabte a la tarda.

a la necessària reducció del nombre d'eucaristies, primerament en els sectors concernits, i després en les Unitats pastorals. A parer de molts fidels acostumats a una oferta abundosa de misses dominicals, el procés federatiu de les Unitats pastorals ha estat percebut com un empobriment, en qualsevol cas com una recessió si més no, respecte al passat recent de la segona meitat del segle XX. De vegades es feia difícil –per no dir impossible– de celebrar l'eucaristia dominical a cada parròquia de la Unitat pastoral. La manca de preveres ha estat l'explicació que se'ls ha donat sovint per explicar la disminució del nombre de misses dominicals. La paradoxa és que aquesta situació ha estat ben sovint l'ocasió d'un redescobriment del sentit eclesial de l'assemblea dominical. «No hi ha mal que per bé no vingui», assegura la dita popular. Aquest redescobriment ha estat afavorit per la confluència de tres factors: la unitat de l'assemblea, la seva catolicitat, el principi de l'església principal.

Davant la reducció del nombre dels preveres, s'ha arribat a una sola missa dominical, ni més ni menys, (la del diumenge o anticipada al disabte al vespre) a l'església parroquial de cada localitat. D'aquesta manera s'ha descobert el principi «una comunitat, una eucaristia dominical». Al mateix temps, la unicitat de l'assemblea ha permès el redescobriment de la seva catolicitat, és a dir, de la seva relativa diversitat interna. Efectivament, no la podem confessar teòricament en el Credo, sense realitzar-la per poc que sigui en la pràctica³⁸.

En aquest cas m'agrada parlar del criteri de catolicitat: si no s'acompleix, la celebració dominical corre el risc de ser dins la localitat un «contrasigne», que tindrà, de més a més, un paper dissuasiu, accentuant per tant la sensació que la comunitat parroquial s'està desfent. Una cosa és celebrar la missa entre setmana amb una assemblea molt poc nombrosa, ja que la missa diària té una connotació més aviat devocional –molt respectable, sigui dit de pas, dins l'Església llatina; i una altra cosa és fer-ho el diumenge, que és quan la comunitat en l'acte mateix de l'assemblea ha de testificar que és *eclesial*. Efectivament els cristians es reuneixen el diumenge no simplement per pregar, sinó per «fer Església» i a partir d'aquí –i com en un joc de rols– significar la convocatòria, que ja s'està fent, d'una humanitat cridada per Déu a «viure en gràcia».

A manca de poder celebrar a cada església parroquial de la Unitat pastoral, s'ha posat en pràctica, sobretot en àmbit rural, una rotació de les misses dominicals. Aquesta solució

38. Per això és important que hi hagi sobre el terreny un grup de fidels prou nombrós, quantitativament parlant –encara que a priori no se'n pot determinar una xifra–, i sobretot que aquest grup sigui relativament diversificat perquè sigui, com a tal, el suport d'una catolicitat una mica significativa. Cf. A. BORRAS, «Assemblées ecclésiales et catholicité de l'Église », *LMD* 229 (2002/1), 59-88.

pot presentar formes diferents: adés una alternança bisetmanal, amb l'eucaristia un diumenge sí i l'altre no, adés un distribució que es pot esglaonar sobre diverses setmanes, de manera que cada església parroquial tingui la missa dominical cada tres o quatre diumenges. L'aplicació assenyada d'aquestes rotacions ha demanat –i de quina manera!– un verdader discerniment pastoral, un sentit de l'equitat, una bona comunicació per explicar-ne el funcionament i sobretot les raons de la seva posada en marxa. En la pràctica, la qüestió de les rotacions ha aconsellat que una de les esglésies parroquials sigui qualificada com a «principal»³⁹ o, si realment això no és possible, que es triïn dues (o tres) esglésies principals, des del moment

que hi ha una Unitat pastoral amb nombroses parròquies.

La referència a una església principal ajuda a posar relleu dins la Unitat pastoral alhora que expressa millor la funció que la Unitat pastoral té d'articular diferents campanars. Recorda també que les parròquies federades, cadascuna per la seva part i en tant que federades, ja no són capaces d'assumir totes les responsabilitats d'una parròquia. En tant que referent, l'església principal expressa l'obertura indispensable de les comunitats locals, cridades en endavant a una més gran solidaritat entre elles. Certament, la rotació dels llocs de culte pot afavorir ja aquesta obertura⁴⁰, però la designació d'una església principal la simbolitza.

39. La qualitat d'església «principal» serà determinada en funció de diferents paràmetres com poden ser el marc administratiu i civil, les condicions econòmiques i socials actuals i l'evolució pastoral de les comunitats concernides. En molts casos, l'església principal serà la del nucli principal de la zona. De vegades, es trobarà a la localitat més important des del punt de vista econòmic. En certs casos, pot passar tal volta que l'església principal resulti ser l'església que, històricament, s'ha estat a l'origen de les altres parròquies. Ens trobem aquí amb el tema de l'església-mare, *ecclesia matrix*. Sobre aquest concepte d'*ecclesia matrix* a l'Alta Edat Mitjana: J. IMBERT, *Les Temps carolingiens*, Paris, Ed. Cujas, coll. «Histoire du droit et des institutions de l'Église en Occident», t. 5,1, p. 143.

40. Evocant la rotació litúrgica aplicada en un bon nombre de parròquies noves, Louis-Marie Renier escriu: «Aquest moviment de rotació fa una crida a sortir de casa seva, a desempallegar-se d'un cert sentiment de possessió, a verificar, en la seva pròpia pràctica, la realitat universal de l'Església (catolicitat) i per tant a no concebre ja la territorialitat de la mateixa manera. Per als no-practicants, aquesta mobilitat els mostra una Església peregrinant, nòmada d'alguna manera, que ja no es tanca sobre un campanar sinó que es rendeix (ni que sigui perquè no té més remei) a la nova realitat social» (L.-M. RENIER, «À paroisses ouvertes, liturgies diversifiées», *LMD* 206 [1996], 57-58). Comparteixo l'opinió del meu col·lega angeví en relació amb la seva pròpia realitat. A Bèlgica, a conseqüència d'una densitat més forta de la població i de distàncies més reduïdes entre les poblacions, la mentalitat de la gent no els porta tant com a França a concebre espontàniament i a practicar habitualment una mobilitat en el seu estil de vida. Em sembla que, allí on es practica, la rotació només és viscuda per una minoria dels practicants de l'església parroquial en què no hi missa. Si no hi ha la missa a casa seva, un no es mou. La tendència és a un ajornament de la pràctica que ja no és una pràctica dominical, sinó de cada dues o tres setmanes.

Concretament, és a l'església principal on s'acaba celebrant la vetlla pasqual, fins i tot els oficis de la setmana santa i altres grans festes cristianes. Més encara, amb el pas del temps, és a l'església principal on els fidels tindran sempre assegurada la participació en l'eucaristia dominical i preferentment –cal recordar-ho?– a hora fixa.

* * *

La via belga de les Unitats pastorals va força més enllà del Directori de 2004. La figura federativa de la institució parroquial es reafirma com a vector de recepció d'alguns grans temes conciliaris gràcies a les pràctiques que introdueix⁴¹. La Unitat pastoral és tanmateix una figura transitòria. En pura lògica institucional hauria de donar lloc gradualment a la «nova parròquia». A aquest efecte representa un aprenentatge feliç encara que, sobre el terreny, aquest resulta laboriós des de molts punts de vista.

Tornant al Codi de 1983 a partir del qual ens interrogàvem a la introducció d'aquest estudi, es pot pensar que, sota l'efecte de les

evolucions contemporànies de la institució parroquial, les disposicions relatives a la parròquia (cc. 515-552) apareixen com en tensió entre, d'una part, un imaginari i uns models heretats –via el Codi de 1917– d'una època amb règim de cristiandat, i d'altra banda, unes figures noves que el procés federatiu de les Unitats pastorals està instaurant ja avui en la vida de l'Església. D'aquesta manera la via belga de les Unitats pastorals es mostra prometedora per perpetuar en el futur –i en un context pregonament diferent del passat– la capacitat que té la institució parroquial d'inserir *en un lloc* la memòria cristiana.

La via belga de les Unitats pastorals es mostra prometedora per perpetuar en el futur la capacitat que té la institució parroquial d'inserir en un lloc la memòria cristiana.

41. El meu col·lega Gilles Routhier considera que el procés de recepció d'un concili es produeix tradicionalment mitjançant els seus decrets d'aplicació, és a dir, en definitiva mitjançant les pràctiques eclesials que originen. És especialment el cas en tres àmbits cabdals: la litúrgia, la catequesi i el govern eclesial. Remeto al seu recull d'articles G. ROUTHIER, *Vatican II, Herméneutique et réception*, Montréal, Ed. Fides, 2006, en particular p. 25-28, 88-94.

Seminari d'equips coordinadors/animadors

MERCÈ BASTÉ, JOAQUIM M. CERVERA, MA. CARMEN DE LA FUENTE, equip de formació pastoral del CEP.

Aquests darrers anys, des del CEP, hem conegut que unes 10 o 12 parròquies van avançant en el tema de la responsabilitat compartida a través de la constitució d'equips coordinadors/animadors/rectors. Ens referim a aquells equips, formats per quatre o cinc persones, que amb el rector porten la marxa global i quotidiana de la parròquia.

En aquest sentit al CEP ens va semblar interessant oferir als Equips animadors d'aquestes 12 parròquies la possibilitat de compartir aquesta experiència i reflexionar-hi junts.

Els hi vam proposar un **seminari** amb dues fases:

La primera fase es va realitzar entre els setembre i el desembre del 2008 i cada Equip va contestar el següent qüestionari per tal de poder tenir un coneixement més complet de cada realitat:

1. Quan i perquè es va crear l'equip?
2. Quines funcions té?
3. Quantes persones el constitueixen?

4. Quina és la freqüència de reunions?

5. Quina valoració global en feu? Apunteu les principals dificultats i avantatges.

En la segona fase es va convocar una trobada pel dissabte 14 de març del 2009, tot el matí al CEP, amb els següents objectius:

- Coneixement mutu dels Equips.
- Comunicació i intercanvi d'experiències.
- Arribar a un model comú d'Equips animadors.

En aquesta trobada hi van participar unes 50 persones dels Equips coordinadors/animadors representant 15 parròquies dels Bisbats de Barcelona, Terrassa i St. Feliu.

En un primer moment vam posar en comú la constitució de l'Equip, les funcions, les persones que componen l'Equip i la freqüència de reunions, mentre els membres de cada Equip de cada parròquia s'anaven presentant.

En un segon moment vam presentar el resum de les funcions i

posteriorment de les dificultats en el procés i els avantatges que ha comportat el funcionament actual.

Després del descans a mig matí, en un tercer moment vam fer un treball per grups per preguntar-nos sobre la necessitat d'elaborar un model comú flexible entre tots d'Equips animadors, sobre les dificultats en la dedicació i formació de les persones membres dels Equips, sobre les relacions amb el Consell Pastoral i sobre el sentit evangèlic que té aquest nou model parroquial.

En un quart moment, en la posada en comú, també vam donar a conèixer experiències d'altres llocs: Bèlgica (diòcesi de Liège), França (Diòcesi de Rodez) i vam aprofundir en el sentit evangèlic i teològic d'aquest model de responsabilitat compartida, que no és solament una forma tècnica d'organització, sinó que avança en el procés de la co-

responsabilitat i de la participació, permet obrir pas a una millor comunicació entre els grups parroquials, orienta amb més eficàcia la missió evangelitzadora de l'Església, transparenta més clarament la fraternitat de la comunitat i una imatge d'un Déu comunitari, paternal i maternal.

Finalment van sorgir un conjunt de qüestions per seguir treballant: definició d'un model a discutir, el paper del capellà dins l'Equip, l'alliberament de persones amb més dedicació...

Vam acordar constituir una xarxa entre els diferents participants per enviar-nos material amb l'objectiu de seguir reflexionant i compartint l'experiència dels Equips.

Si algú està interessat en l'experiència o vol formar part d'aquesta xarxa, es pot posar en contacte amb el CEP.

Enquesta de l'Arxiprestat de Manresa

MN. JOAQUIM M. CERVERA, membre del CEP i JOAN SOLER, membre de l'arxiprestat de Manresa.

1. Introducció

El Consell arxiprestal de Manresa i de St. Joan de Vilatorrada van veure convenient passar una enquesta a les parròquies, moviments i grups cristians, comunitats religioses, per tal de captar un conjunt ampli d'opinions dels cristians i cristianes de Manresa en vistes a presentar-les al Sr. Bisbe en motiu de la seva visita pastoral a l'arxiprestat. El procés de l'enquesta des de la seva elaboració, passar-la a les parròquies i la síntesi final, es va fer del febrer al juny del 2008.

Una comissió del Consell arxiprestal juntament amb el Departament de Sociologia i Pedagogia del CEP van elaborar el qüestionari, la metodologia i el calendari a seguir. Va semblar que es podria preguntar sobre les Eucaristies, i el seu millorament, el sentit de pertinença a diferents tipus de comunitats cristianes, la formació que es coneix de les ofertes que es donen a Manresa i les necessitats formatives, sobre les convocatòries suficients o no de pregària, que valoressin el Casal de l'Església en diferents aspectes, i que finalment plantegessin tres qüestions per exposar al Sr. Bisbe i alguns suggeriments que poguessin ampliar la seva opinió.

L'Eucaristia, la comunitat, la formació i la pregària són els eixos del Pla pastoral diocesà i per això es va

creure oportú preguntar sobre aquestes temes.

Les enquestes es van enviar per correu electrònic, per correu postal, encartades amb el Full Diocesà i el Full Parroquial i també, directament, es van donar a les parròquies i al Casal de l'Església de Manresa.

Es van rebre en total 46 enquestes, de les 2.000 entregades aproximadament (a mà -quasi 2.000-, o per correu electrònic-de 50 a 100-). Van respondre, doncs, quasi un 2,5% de les entregades. No podem dir per tant que siguin representatives dels cristians/es de Manresa. Ara bé pel fet que hi ha enquestes contestades de la majoria de parròquies, gent de moviments, grups de pregària i altres institucions eclesials, podem dir que són força significatives. Dificilment podríem trobar altres i noves opinions, de les que s'expressen en l'enquesta, encara que la quantificació que en fem no sigui representativa de la quantificació de tota la realitat cristiana de Manresa. Per altra banda moltes de les respostes són coincidents amb altres enquestes fetes en altres indrets de Catalunya, en especial, les respostes obtingudes en l'enquesta feta a un conjunt significatiu i més o menys representatiu de parròquies catalanes, elaborada i recollida pel CEP.

Observem ara els resultats més importants comentats:

1. Dades personals

a. Sexe:

	<i>Total</i>	<i>%</i>
Dona	27	58,7
Home	18	39,1
Sense especificar	1	2,2
Total	46	100

Com s'observa a totes les parròquies i en general a tot grup de cristians, hi ha més dones que homes i en els que han respost l'enquesta també.

b. Edat

	<i>Total</i>	<i>%</i>
De 20 a 50	9	19,5
De 51 a 70	20	42,3
Més de 70	17	36,9
Total	46	100

Com també s'observa a les parròquies, domina la gent gran i les enquestes reflecteixen aquesta realitat, tot i que encara més d'un 40% no passin dels 70 anys. Normalment les persones de mitjana edat juntament amb alguns més grans porten les responsabilitats de les parròquies i amb elles cal comptar.

c. De quin/quina Parròquia, Moviment, Servei ?

Par. Crist Rei	12
Par. M. D. Carme	7
Par. Sagrada Família	6
Par. Sta. M. La Seu	3
Par. Sta. M. Viladordis	3
Par. M. D. Mercè	1
Par. St. Pere Apòstol	2
Par. M. D. Montserrat	1
Par. St. Joan Vilatorrada	1
Par. St. Josep Poble Nou	1
Mvt. Professionals	2
Mvt. Cristià Comunitari	2
Acollidors de parelles	2
Càritas	1
Hospitalitat	1
Comun. religiosa	1
No especificat	3
TOTAL	49

Resumint

<i>Entitat Eclesial</i>	<i>Total</i>	<i>% sobre 46</i>
Parròquia	37	80,4
Moviment	4	8,6
Serveis	4	8,6
Comunitats religioses	1	2,2
No especificats	3	
Total	49	99,8

La majoria dels enquestats són de parròquies. Hi estan representades totes les de Manresa, sobretot Crist Rei i també el Carme i la Sgda. Família. Hi ha pocs enquestats de moviments.

Altres persones s'identifiquen posant també el servei que fan a Caritas, a collidors de parelles, Hospitalitat de Lourdes... Per tant les respostes estan més condicionades per les opinions sobretot dels parroquians, el que va relacionat amb l'avançada edat, les dificultats per acceptar canvis, per la flexibilitat...

d. Si participes en alguna entitat/ associació no eclesiàstica (ONG, cultural, veïnal, lleure, ...) a quina?

Resumint

<i>Tipus d'entitat</i>	<i>Total</i>	<i>% sobre 29</i>
ONG	11	39,3
Veïnal	7	25,0
Social	3	10,7
Cultural	5	17,8
AMPA	2	7,1
Total	28	100
De Cap	28	60,9 <i>sobre 46</i>

Han respost 18 persones (39%) que participen d'alguna entitat no eclesiàstica. Com que observem 28 respostes positives, ens dona una mitjana d'1,5 entitats per persona.

Quasi un 40 % participen d'associacions no eclesiàstiques, i alguns enquestats d'unes quantes de diferent tipus. En canvi, un 60,9% no hi participen. La majoria dels que participen d'alguna entitat ho fan en ONG, seguint la tònica "de moda" actual, en que les ONG es presenten com a creïbles, aptes per l'adhesió de persones amb certa qualitat ètica i sensibilitat social. El moviment veïnal també té una forta presència, producte, possiblement del pes específic de les associacions de veïns sobre tot en temps de la transició. És significativa l'absència de membres de sindicats i partits polítics que denota possiblement el desencant, la decepció i crítica a aquest tipus d'entitats, influïda per la cultura popular i algunes actituds públicament negatives d'aquestes entitats. Per altra banda, és força tradicional en els ambients parroquials (que dominen en les respostes de l'enquesta) hi hagi poca adhesió al món sindical i polític, i de fet aquest tipus d'organitzacions són importants en la marxa i construcció del país i de la democràcia. El pes de les ONG i de les entitats de caire cultural denoten també una certa tendència a valorar les dimensions socio-culturals i del canvi de valors, per a la transformació de la societat més enllà de la política directa.

2. Eucaristia

a. De les Eucaristies que es fan a l'Arxiprestat et sembla que n'hi ha

	<i>Total</i>	<i>% sobre 46</i>
Poques	0	0
Suficients	36	78,2
Moltes	8	17,3
No respon	2	4,3
Total	49	99,8

Més de les tres quartes parts creuen que són suficients i no arriben a una cinquena part els que creuen que són moltes. Potser caldrà anar pensant en la reducció de misses, intentant treballar que les convocatòries de missa dominical vagin esdevenint encara més comunitats cristianes vives participades.

b. *Què s'ha de millorar?*

+ Milliores referents a la participació i a l'ambient:

	<i>Total</i>	<i>% sobre 46</i>
Participació i col·laboració	21	45,3
Acollida, afecte caliu, alegria caritat...	3	6,5
Consciència i vida comunitària	3	6,5
Flexibilitat	2	4,3
Capacitat per celebrar la fe	1	2,2
Eclesialitat	1	2,2

+Milliores referents a aspectes concrets de la celebració eucarística:

	<i>Total</i>	<i>% sobre 46</i>
Cants	12	26,0
Properes, adaptades a la realitat actual	5	10,8
Homilies (més reals, evangèliques, breus...)	5	10,8
Preparació, catequesi i conèixer més el que és la missa	5	10,8
Pregàries (fetes per la gent, vives...)	4	8,6
Llenguatge (adequat, comprensible, actual)	3	6,5
Animació i ritme, que no siguin repetitives	3	6,5
Símbols corporals, gestos...	1	2,2

+Milliores referents a qüestions pràctiques:

	<i>Total</i>	<i>% sobre 46</i>
La Megafonia	2	4,3
Els horaris	1	2,2
El confessionalari	1	2,2

+*Altres milliores:*

	<i>Total</i>	<i>% sobre 46</i>
Falten joves	2	4,3
Una visió global arxiprestal	1	2,2

TOTAL respostes	76	
No responen	7	15,1

Els enquestats donen més importància a la participació i al contingut de les eucaristies que els aspectes materials o pràctics. Sobretot valoren la participació, l'acollida, l'afecte, la vivència comunitària, com així també és en les respostes a l'enquesta a les parròquies de Catalunya, realitzada pel CEP, en motiu del Congrés sobre la Parròquia. També valoren molt els cants, que cal millorar ja que ajuden a que l'eucaristia sigui viva, tingui un bon ritme i animi. Alguns apunten com a important a millorar l'adaptació al món d'avui, a que sigui entenedor el que es diu (homilies, llenguatge...) i al coneixement del que és la missa (preparació prèvia, formació...) en consonància també amb les respostes a l'enquesta a les parròquies de Catalunya.

3. Comunitat

a. Com a cristià et sents membre de quina Comunitat?

	Total	% sobre 46
De parròquia	35	76,0
De Grups, de pregària, comunitats	11	23,7
De Moviments	11	23,7
De Comunitats Religioses	2	4,3
D'Entitats d'església	3	6,5
De Serveis eclesials	3	6,5
Altres entitats:	5	10,8
TOTAL:	70	
No responen	3	6,5
Diuen NO	1	2,2

Han respost positivament, doncs, 42 persones que amb 70 respostes, fa una mitjana de 1,7 "pertinences" per persona).

Com s'observa la majoria se senten d'una parròquia, un 23,7% se senten de grups (quasi la meitat de grups de catequesis i l'altra quasi-meitat de grups de pregària) i un altre 23,7% de moviments (la presència de moviments d'Acció Catòlica és significativa però baixa).

Si sumem els de les entitats i serveis eclesials obtenim un 13%. Possiblement no tots han posat els serveis parroquials que exerceixen. Aquí no es preguntava els serveis que realitzaven sinó com i on se sentien cristians.

Si ens fixem amb la combinació de diferents pertinences constatem que una tercera part dels enquestats només se senten de parròquia, una quinta part de Parròquia i altres entitats, un 10% només se senten de moviment. Són molt pocs els que se senten de parròquia i grup o Parròquia i Moviment, és a dir que tinguin les dues experiències eclesials de petit grup i de comunitat més ampla i les dues pertinences (Un 6,5% de Parròquia i Grup i un 4,3% de Parròquia i Moviment).

De cara a la renovació de les parròquies en la línia de la participació, responsabilitat compartida, treball en equip i democratització és molt important la presència en elles de persones amb l'experiència de Déu profunda, acompanyada de la vida eclesial participativa i democràtica dels grups petits i dels moviments.

b. Què n'esperes?

(L'ordre de les respostes no segueix el criteri quantitatiu, com en els casos anteriors, sinó un procés "ideal" de "l'acollida" al "servei a la comunitat", passant per "compartir la fe", "celebrar-la", "formar-se"...)

	<i>Total</i>	<i>% sobre 46</i>
Acolliment i proximitat	5	10,8
Acompanyament, impuls, recolzament, ajut en la vida cristiana	3	6,5
Seguiment de Jesús i testimoni de fe	6	13,0
Vida comunitària	5	10,8
Compartir la fe i la vida	8	17,3
Un referent espiritual	1	2,2
Celebrar la fe i pregària	3	6,5
Formació	1	2,2
Participació	1	2,2
Fer un servei	1	2,2
Que funcioni	1	2,2
Vocacions laicat	1	2,2
TOTAL:	40	
No responen	19	41,3

Que un 40% no responguin, és molt. Quasi una cinquena part esperen compartir més la fe i la vida, un 10% esperen més vida comunitària, un 13% remarquen que esperen el testimoni de fe, evangeli, seguiment de Jesús, el fons de la fe. També és remarcable el 10,8% que cerquen acolliment, proximitat, actituds que s'apropen a la demanda de més vida comunitària viva i més afectuosa.

4. Formació

	<i>Si has participat</i>	<i>%</i>	<i>NO has participat</i>	<i>%</i>
Escola Bàsica de Formació	13	28,2	17	36,9
Diplm.Ciències Religioses	4	8,6	25	54,3
Catequesi adults	3	6,5		
Conferències diverses	7	15,1		
Formació a La Cova	1	2,2		
Escola de teologia del CPC	1	2,2	1	2,2
Formació serveis pastorals	2	4,3		
Formació Moviments	5	10,8		
Classes sagrada escriptura	1	2,2		
Total que hi han participat	37			
No responen	17		36,9	

Han respost 29 persones. Són per tant un 63% que coneixen diferents propostes de formació a Manresa. Hi han participat 37, una mitjana de 1,3 entitats de formació que hi participa cada enquestat.

Un 28% han participat de l'Escola Bàsica de Formació el que vol dir que té una forta capacitat de convocatòria i aquesta Escola deu ser valorada positivament. Un 15% ha participat de conferències. Caldria pensar si aquesta proposta és la més adequada o potser la més "fàcil" per molta gent, tot i que una xerrada-conferència sovint no transforma massa el pensar, el sentir i l'actuar de les persones. Encara que d'entrada sigui més "costosa" tota proposta que inclogui la participació, el diàleg, el poder parlar

del que les persones viuen, senten, fan, pensen...és més atractiva i fa canviar positivament la consciència i el comportament de les persones. En la Diplomatura en Ciències Religioses hi han participat menys persones (no arriba al 10%) Un 10% han participat en la formació oferta en els Moviments.

En la pregunta sobre els motius d'haver-hi participat. Quasi la meitat no responen a la pregunta. Dels que responen el percentatge més alt el trobem en els que cerquen una formació personal. Si sumem els percentatges referents a la fe (conèixer Jesús i els Evangelis, creixement, fonamentació i transmissió de la fe), obtenim un 25,9% (la quarta part dels enquestats).

c. Quines necessitats tens?

	Total	% sobre 46
Biblioteques	24	53,1
Teològiques	19	41,2
Socials	19	41,2
Litúrgiques	10	21,6
Espirituals	1	2,2
Pastorals	3	6,5
D'actualitat, humanes	3	6,5

TOTAL: 79 (podien posar 3 respostes; han respost 36 persones amb una mitjana de 2,2 respostes per persona)

No responen: 10. 21,6%

Més de la meitat han indicat les necessitats formatives bíbliques, més d'un 40% han indicat les teològiques i les socials, més d'una cinquena part, les litúrgiques. Les altres necessitats les indiquen força menys enquestats. Cal remarcar un petit nombre que necessita temàtiques humanitàries d'actualitat i un altre petit nombre, formació pastoral.

De fet doncs, els enquestats es decanten per la formació bíblica, teològica i social (si sumem les socials amb les d'actualitat obtenim que la meitat les indiquen, tot i que alguns poden ser les mateixes persones).

5.Pregària

a. Coneixes si hi ha a l'Arxiprestat convocatòries per pregar en comunitat?

	Total	% sobre 46
SI	32	69,5
NO	10	21,6
No respon	4	8,6
TOTAL	46	99,7

Gairebé un 70% dels enquestats coneixen convocatòries de pregària de l'arxiprestat. Hi ha, per tant, un alt grau de coneixement. No coneixen les convocatòries de pregària (sumant els que diuen que No i els que no responen) quasi un 30%.

Quadre-Resum sobre els tipus de pregàries

Llocs i Tipus de Pregària	Total	% sobre 46
Grups-Trobades-Escoles	39	84,2
Nous Moviments	9	19,5
Moviments i grups d'espiritualitat	6	13,0
Ecumenisme i interreligiositat	5	10,8
Les Misses	3	6,5
Recès	1	2,2
Total	63	

(han respost 33 persones amb una mitjana de quasi 2 respostes per persona)

No responen: 13. 28,2%

Una majoria àmplia coneixen grups concrets de pregària sobre tot la de Sta. Clara- un 43,4%- i la de la Sta Cova un 21,6. Més d'una quarta part no responen, i deu ser que no en coneixen cap. Coincideix amb els que no responen quan se'ls pregunta per l'assistència. És significatiu que una minoria consideren la missa com a pregària i que una altra minoria coneixen pregàries ecumèniques o interreligioses. Quasi una cinquena part coneixen pregàries dels nous moviments. Si hi sumem els altres tipus de moviment, obtenim que un 32,5% coneixen pregàries de moviments o de grups (una tercera part dels enquestats). Més d'una quarta part, si tenim en compte els que no responen, no coneixen les ofertes de pregària, i ni hi assisteixen. Caldria estudiar si és un percentatge que res-

pon a la realitat dels cristians/es de Manresa, ja que llavors val la pena analitzar les causes: poca o ineficaç difusió, persones que no cerquen de fet un grup per pregar...

Si ens fixem en l'assistència a les pregàries podem afirmar, segons les respostes a l'enquesta, que quasi una tercera part dels enquestats assisteix a una pregària, que una altra quasi tercera part a dues. Una minoria significativa (12,9%) assisteixen a tres o quatre pregàries, i una quinta part hi assisteixen alguna vegada.

Si observem la freqüència de l'assistència, sumant els de cada dia i cada setmana, resulta que un 15,1% hi van força sovint. Més de la meitat no responen o no hi van.

f. Consideres que a l'Arxiprestat hi ha suficients llocs de pregària?

	<i>Total</i>	<i>% sobre 46</i>
SI	28	60,8
NO	10	21,6
No respon	8	17,3
TOTAL	46	99,7

Resta clar que una important majoria considera que hi ha suficients ofertes de pregària a l'Arxiprestat.

CASAL DE L'ESGLÉSIA

Valora de 1(poc) a 5 (molt) els següents aspectes

	<i>No responen</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>Total</i>
Accessibilitat	11	2	2	7	9	15	46
Horaris	10	0	1	5	11	19	46
Atenció personal	10	1	1	4	5	25	46
Serveis: Despatx	13	1	0	4	10	18	46
Llibreria	14	1	1	7	13	10	46
Altres	31	0	1	2	4	8	46
Està preparat per:							
Fer-hi actes	9	0	1	7	13	16	46
Fer-hi exposicions	13	2	4	4	8	15	46
Fer-hi reunions	10	0	0	5	9	22	46
TOTAL	121	7	11	45	82	148	46

El Casal és força ben valorat en general.

7. Visita pastoral del Sr. Bisbe (per ordre de nombre d'enquestats)

- I. Donar responsabilitat, confiança, recolzament, autonomia al laicat (consells pastorals decisoris, participació, democratització,...) (13). 28,2%
- II. Cal posicionar-se davant de qüestions actuals candents, de justícia social, socials, polítiques, i cal posar-se al dia, adaptar-se...i d'una manera més oberta (7).15,1%
- III. Respectar la diversitat i la pluralitat en l'església (5). 10,8%
- IV. Sobre la manera de ser i actuar del Sr. Bisbe: més lliure, menys ostentós, més humà, no cregui en la veritat absoluta (4). 8,6%
- V. Més comunicació entre Bisbes i poble (4). 8,6%
- VI. Més proximitat, accessibilitat, senzillesa, parlar amb el poble...(4). 8,6%.
- VII. Escoltar, dialogar amb la gent, sacerdots... (4). 8,6%
- VIII. Celebracions més participatives, més viscudes comunitàriament, actualització del llenguatge...: eucaristies, del perdó, de la paraula... (3). 6,5%.
- IX. Més seguiment del Concili Vaticà II i Tarraconense i menys religiositat "retrograda" (3). 6,5%
- X. Acollida i diàleg envers els immigrants (3). 6,5%
- XI. Difusió informàtica (plana web) imatge, transparència-Delegacions, Bisbat, Parròquies...-(3). 6,5%.
- XII. Creació de comunitats (3). 6,5%
- XIII. Més diàleg entre els capellans i el bisbe (2). 4,3%
- XIV. Catequesis (pla arxiprestal clar, d'acord amb la doctrina...) (2). 4,3%
- XV. Saber llegir els signes dels temps (2). 4,3%
- XVI. Millorar la coordinació de les parròquies (2). 4,3%
- XVII. Tractar sobre la família (2). 4,3%
- XXVIII. Que la dona tingui a l'església igualtat d'oportunitats (2).4,3%.
- XIX. Evangelització (1). 2,2%.
- XX. Més diàleg entre els capellans i les bases eclesials (1). 2,2%
- XXI. Més pregària (1). 2,2%.
- XXII. Hi ha poca assistència a les eucaristies (1) 2,2%.
- XXIII. Recuperar els vicaris episcopals (1). 2,2%.
- XXIV. Obrir futur (1). 2,2%.
- XXV. No als fets consumats (1). 2,2%.
- XXVI. Locals més accessibles i centrats per Caritas (1). 2,2%.
- XXVII. Entesa entre els capellans (1). 2,2%.
- XXVIII. Propostes de trobades, excursions...(1). 2,2%.
- XXIX. Vocacions (1). 2,2%.
- XXX. Fidelitat a la litúrgia, no anarquia (1). 2,2%.

TOTAL: 80 (se'n podien posar tres; han respost 36 persones amb una mitjana de 2,2 aportacions per persona)

1. Coincidint amb les respostes a l'enquesta a les parròquies de Catalunya, el percentatge més alt se l'emporta la demanda de donar més responsabilitats al laicat. Quasi un 30% dels enquestats ho indiquen.
2. Després, ja amb percentatges més baixos (15,1%, és a dir menys d'una sisena part dels enquestats), volen que l'església es posi davant de qüestions socials, d'actualitat i es posi al dia. És important que els enquestats reflecteixin quelcom que està en moltes consciències de cristians i que van en la línia de fer decantar les posicions oficials de l'església, més en temes de denúncia d'injustícies (de to més profètic) i també d'adaptació a la realitat i obertura (encarnació, implicació, proximitat amb les problemàtiques veritables de la gent). En aquesta demanda també hi podem comptar el 8,6% que indiquen que cal més senzillesa, proximitat, accessibilitat.
3. Molts insisteixen en la comunicació. Si sumem els percentatges que es refereixen a una millor comunicació (escoltar, diàleg...) entre bisbes i poble, bisbes i capellans, capellans i poble, entre capellans, etc. (encara que poden ser de les mateixes persones, i és fals sumar-los) obtenim un 25,9%, (una quarta part dels enquestats).
4. És important el 10,8% dels enquestats que demanen més respecte a la pluralitat i diversitat.
5. El 6,5% dels qui volen unes celebracions més vives i participati-

ves coincideix amb altres respostes de l'enquesta i també amb la segona demanda o repte de l'enquesta a les parròquies de Catalunya.

6. Hi ha un conjunt de respostes que van en la mateixa direcció, la de seguir el Concili vaticà II i desitjar una església més senzilla, acollidora, accessible, oberta, comunitària, evangelitzadora, dialogant, tal com deia també el Concili Tarraconense, que inclou les actituds i estil de vida de les persones representatives en l'església.
7. Algunes apunten a qüestions més polèmiques en l'església: paper de la dona, diàleg interreligiós.
8. Algunes menys indiquen qüestions que van en una línia més "pietosa", i de fidelitat a l'"ortodòxia" entesa a vegades de forma tancada.
9. Més d'una cinquena part no responen.

8. Sugeriments

En un darrer apartat els enquestats podien oferir suggeriments i així els exposem més o menys ordenats:

Referents al testimoni com a cristians:

- Calen espais per compartir la fe i la vida i ajudar-se mútuament en la fe (4). 8,6%.
- Ajut, suport als pobres (2). 4,3%
- Evangelització (Pla Pastoral) (2). 4,3%.

- Cal una pastoral enfocada als allunyats (joves...) (2). 4,3%.
- L'església ha de ser plural i oberta a la societat (2). 4,3%.
- El Casal de l'església hauria de ser un punt de trobada (1). 2,2%.
- Anar al que és essencial (1). 2,2%

Referents al celebrar la fe:

- Les eucaristies deuen ser participatives, joioses, comunitàries, com a lloc de trobada amb Jesús i amb els germans (2). 4,3%.
- No deixar-se portar pel ritualisme (2). 4,3%
- Les homilies haurien de ser més breus, que parlin del Crist i no de cultura, política, que estiguin preparades (1). 2,2%.
- Pregària (1). 2,2%.
- Millorar la megafonia (1). 2,2%

Referents a la responsabilitat compartida i la organització de les comunitats:

- Participació dels laics en els Consells, que siguin òrgans de consulta, decisió... (2). 4,3%.
- Reconèixer el paper i la igualtat de les dones a l'església (1). 2,2%.
- Entesa entre els capellans (1). 2,2%.
- No clericalisme (1). 2,2%

Referents a la informació: Caldria fer arribar més les informacions del que fa l'Arxiprestat i el que fan les parròquies. Trobades, actes, exposicions... (2). 4,3%

Referents a l'església a Catalunya, espanyola i a l'església universal:

- Denunciar la COPE (2). 4,3%.
- Caldria seguir el Concili Vaticà II i el Tarraconense (2). 4,3%.
- Caldria una Conferència Episcopal Catalana (1). 2,2%.
- Preocupa la imatge eclesial que mostren els mitjans de comunicació i la conferència episcopal espanyola, es preocupen massa per la institució (1). 2,2%.
- Celibat dels capellans no obligatori (1). 2,2%.

Altres (1). 2,2%

TOTAL: 36 (han respost 22 persones, amb una mitjana d'1,6 suggeriments per persona).

No responen 24. 52,1%

Més de la meitat no donen suggeriments. Forces enquestats fan referència al testimoni i a la necessitat d'evangelitzar i d'obrir espais per compartir la relació entre fe i vida i esdevenir així bons testimonis de l'evangeli. Uns quants abunden, també aquí, en el tema de la participació, preparació i vivor de les celebracions. Altres es refereixen a l'atenció als més pobres, uns altres al tema de la participació dels laics i en especial de les laiques, per tal que

se'ls reconegui la capacitat de decisió. Alguns també abunden en la necessitat de millor informació i comunicació. També alguns denoten una posició crítica envers la Conferència Episcopal espanyola i la COPE, tot demanant el seguiment del Concili Tarraconense i una Conferència Episcopal Catalana.

Les conclusions que es poden extreure d'aquesta senzilla enquesta a un conjunt de cristians i cristianes de Manresa són molt semblants, com hem indicat, als resultats de l'enquesta feta a les Parròquies en motiu del Congrés de la parròquia.

És convenient preguntar regularment als participants de grups, comunitats, moviments, parròquies i altres institucions cristianes que viuen, què observen, què necessiten,

com se senten, què pensen, què fan per la necessària renovació de l'Església, per tal que esdevingui més servidora de la població i doni testimoni de l'evangeli del Crist en la pluralitat de situacions i circumstàncies que avui es troben les persones del nostre país.

El CEP està al servei de la formació i difusió pastoral i per això ens calen estudis a fons sobre les nostres realitats pastorals que esperem siguin útils per totes les nostres comunitats cristianes i per anar encertant en la nostra missió evangelitzadora i per compartir diferents experiències pastorals. Esperem que aquesta enquesta hagi estat útil per Manresa i desitgem, doncs, que ens demaneu al CEP, altres estudis, per seguir servant a l'Església que fa camí a Catalunya.

II. Miscel·lània

Diàleg fe i cultura. Lectura creient de l'experiència eclesial de l'IREL

MN. RAMON PRAT I PONS, prevere del bisbat de Lleida. Director de l'IREL, professor de pastoral i membre del Consell de Direcció del CEP.

L'Església és un cos vivent. Encara que els seus membres no hem estat sempre prou fidels a l'estil de vida de l'evangeli, periòdicament s'han donat sempre unes reaccions de retorn a l'evangeli i, d'aquesta manera, es va generant una renovació autèntica. De vegades, aquestes reaccions evangèliques són individuals i des de la base, aleshores, i com a conseqüència del seu testimoniatge, es va renovant el seu entorn. Altres vegades, les reaccions són més globals i produeixen una commoció en el conjunt de la comunitat eclesial universal.¹

En la segona meitat del segle XX es va donar una conjuntura en la que, d'una banda van emergir molts testimoniatges evangèlics individuals i, d'altra banda, el geni del Papa Joan XXIII va convocar un Concili Ecumènic —el *Concili Vaticà II*— per tal de posar al dia el dinamisme eclesial, que ell va anomenar i popu-

laritzar amb el mot *aggiornamento*.²

El Concili Ecumènic *Vaticà II*, conduït posteriorment per la intel·ligència excepcional i la discreció del Papa Pau VI fins a bon port, generà una transformació profunda de l'Església.³

Hi va haver un sector de gent que va pensar que la renovació de l'Església promoguda pel Concili Vaticà II, era una procés ràpid i curt, una mena de carrera *d'esprint* i, en canvi en tractar-se d'una tasca llarga i calmada, una mena de *marató*, aquesta gent es va cremar en l'intent frustrat o bé va derivar vers una decepció que va acabar en un relativisme. Un altre sector de gent no va acceptar de cor les conclusions aprovades pel Concili, encara que de moment va romandre en silenci, tot esperant l'avinentesa adient per retornar al passat. Aquestes dues actituds, portades a l'extrem, van entrar en conflicte i les darreres dècades

-
1. Per aprofundir en els continguts d'aquest article, veure *L'IREL, un espai creient d'humanització*, Col·lecció Quaderns IREL n. 21, Lleida, 2009.
 2. El Concili Ecumènic Vaticà II, convocat per Joan XXIII el 25 de gener de 1959, fou clausurat per Pau VI el 8 de desembre 1965.
 3. Veure l'edició bilingüe dels Documents del Concili Vaticà II, acompanyada d'unes introduccions als documents feta pels professors de la Facultat de Teologia de Catalunya, *Concili Vaticà II. Constitucions, Decrets, Declaracions*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat – Facultat de Teologia de Catalunya, Barcelona, 2003

han generat unes tensions notables a l'interior de l'Església, que han fet patir molt a la majoria dels cristians que, ni volen diluir el cristianisme en un relativisme, ni accepten cap tipus de fonamentalisme. Avui ens trobem amb la necessitat de fer un nou plantejament d'aplicació de les resolucions del Concili Vaticà II, que superi la superficialitat relativista i el fonamentalisme agressiu.⁴

La comunitat cristiana, malgrat tot, ha anat fent el seu camí, i cal reconèixer que durant aquestes dècades molts membres de l'Església han viscut un compromís evangèlic, en la vida diària, de molta qualitat. El que passa és que aquesta gent no fa soroll, ni té massa accés als llocs de decisió. Tanmateix, aquests nombrosos cristians són presents i actius en la comunitat.

D'altra banda, la secularització del món occidental i el seu pluralisme social i cultural, han plantejat nous desafiaments a la missió de l'Església en el món. La pèrdua d'energia vital i espiritual a causa de les confrontacions internes i la manca de comunió interna eclesial, han fet que no s'hagin dedicat prou esforços a buscar uns nous camins i un nou llenguatge per l'evangelització de la societat. La societat de consum i el materialisme pràctic, donada la seva frivolitat i superficialitat, encara han complicat més la situació.

La secularització del món occidental i el seu pluralisme social i cultural, han plantejat nous desafiaments a la missió de l'Església en el món.

A grans mals, grans remeis. Som ben conscients que cal retrobar la comunió eclesial i situar l'Església en la perspectiva de l'evangelització davant d'un canvi no solament generacional, sinó de canvi d'època de la societat. Un moment cimbal d'aquest compromís, a Casa Nostra, fou la celebració del Concili Provincial Tarraconense. Aquest Concili, va discutir i elaborar unes resolucions sobre l'evangelització de la societat, la vivència de la Paraula i els sacraments, el servei als pobres i als marginats, i la comunió eclesial i la renovació de les estructures. Amb les resolucions d'aquest Concili Provincial Tarraconense, ha passat el mateix que va passar amb l'aplicació de les Constitucions i els altres documents del Concili Ecumènic.⁵

Hi ha tres grans reptes que concreten la tasca evangelitzadora de la comunitat cristiana en el món con-

4. Veure l'obra en 5 volums, coordinada per Giuseppe ALBERIGO, i l'edició en castellà pel P. Evangelista VILANOVA, *Història del Concili Vaticà II*, Peeters-Sígueme, Lovaina-Salamanca, 1999-2008

5. Bisbats de Catalunya, *Concili Provincial Tarraconense. 1995. Documents i Resolucions*, Editorial Claret, Barcelona, 1996.

temporani: En primer lloc, la relació de la fe amb la justícia. En segon lloc, el diàleg de la fe amb les cultures del nostre temps. Finalment, el servei d'amor a la persona, a la solució dels seus problemes i a trobar el sentit de la vida.

La gent pessimista no s'adona de la gran quantitat de tasques realitzades i de persones implicades en aquesta renovació. Només cal observar, i a tall d'exemple, la implicació social d'organitzacions com Càritas, Mans Unides, la pastoral penitenciar, la pastoral de la salut, Justícia i Pau, etc. per adonar-se del compromís dels cristians davant dels problemes del món. L'ensenyament social de l'Església dels darrers Papes, ofereix uns camins eficients per a transformar la societat.⁶

L'acció pastoral quotidiana de les parròquies, les comunitats, els moviments i les delegacions diocesanes, també ofereixen un testimoniatge discret i silencios, però magnífic, de servei a la persona concreta, a les seves necessitats existencials i al seu acompanyament en la resolució dels seus problemes.⁷

Els Centres Culturals Cristians, el Centre d'Estudis Pastoral, les Facultats de Teologia, els Instituts Superiors de Ciències Religioses i moltes més iniciatives personals i comunitàries, treballen en un nou plantejament de la relació de la cultura i la cosmovisió que brolla de la fe, amb les diverses cultures de la societat plural del nostre temps. Aquestes iniciatives, a banda del diàleg amb el món, també són un espai eclesial significatiu en vista a la formació dels cristians.⁸

L'any 1991, es va iniciar a la diòcesi de Lleida una experiència pastoral que s'ha anat desenvolupat poc a poc fins a l'actualitat, l'any 2009, i que segueix essent un realitat oberta al futur. Ha estat una experiència senzilla que ha mostrat que és possible bastir ponts de diàleg de l'Església amb la societat secularitzada i plural del nostre temps. En cooperació amb la Facultat de Teologia de Catalunya, també, s'estan realitzant unes experiències similars en altres diòcesis de Catalunya on hi ha Universitat. Tanmateix, el camí endegat a Lleida l'any 1991, durant el pontificat del bisbe Dr. Ramon Malla, pel grup de cristianes i cris-

6. Veure el *VI Informe FOESSA sobre exclusión y desarrollo social en Espanya*. 2008, Fundación FOESSA, Confederación de Cáritas Española, Madrid, 2008.

7. Veure les actes del Congrés Internacional de Teologia Pastoral, organitzat conjuntament per la Facultat de Teologia de Catalunya i el Centre d'Estudis Pastoral *La parròquia, comunitat missionera*, dins de *Quaderns de Pastoral*, 209 (2008) dels CEP i, també, la Col·lecció *Qüestions Obertes* n. 4 de la Facultat de Teologia de Catalunya, Barcelona, 2008.

8. A Catalunya, a banda de la Facultat de Teologia, del Centre d'Estudis Pastoral i dels Instituts Superiors de Ciències Religioses, s'han anat creant diverses institucions dedicades al diàleg Fe i Cultura, com la Fundació *Joan Maragall*, la Fundació *Manyà*, l'*Albergueria*, l'*IREL*, etc.

tians que va constituir el nucli inicial de l'IREL, continuada durant els pontificats dels bisbes Dr. Francesc Xavier Ciuraneta, Dr. Xavier Salinas i l'actual bisbe de la diòcesi Dr. Joan Piris, té unes característiques peculiars que val la pena reflexionar.

Mitjançant el procés viscut al llarg d'aquests anys, l'Institut ha anat desenvolupant un projecte global de formació de la diòcesi de Lleida, al servei de la comunió eclesial i de l'evangelització de la societat de les Terres de Ponent. Es tracta d'un procés senzill i modest, però ferm i constant. Tanmateix, donat que la vida mai es detura, sinó que, o bé va endavant, o bé es bloqueja i va endarrera, val la pena fer una lectura teològica pastoral de l'experiència viscuda, per tal de consolidar el camí recorregut i seguir avançant vers el futur amb confiança i obertura a les noves situacions.

Per a fer aquesta lectura teològica pastoral de l'experiència viscuda, utilitzarem la metodologia anomenada «*lectura creient de la realitat*».⁹ Aquesta metodologia parteix de la realitat viscuda i, després d'analitzar-la i interpretar-la teològicament, vol retornar a la realitat per tal de millorar el seu dinamisme. Aquesta lectura creient, doncs, tin-

drà quatre moments: en primer lloc la *mirada atenta* de la situació present de l'Institut, a continuació la descripció dels *reptes i els signes d'esperança* que emergeixen de l'experiència viscuda, en tercer lloc la formulació d'uns *principis i criteris* interpretadors de la situació i, finalment, l'elaboració d'unes *directrius i unes línies d'acció*.

1.- Mirada atenta de la situació present.

Una mirada atenta a la situació present de l'Institut, permet afirmar que fins ara ha estat una experiència eclesial realista i arrelada en la vida de les Terres de Ponent. La intuïció original, expressada en el decret de creació de l'Institut de Recerca i Estudis Religiosos de Lleida, després d'un any de funcionament del Consell Tècnic, s'ha anat realitzant, verificant, desenvolupant i consolidant en la seva dinàmica vital fins al moment present.¹⁰

L'objectiu inicial de l'any 1991, de bastir i elaborar *ponts entre la fe i la cultura* del nostre temps, ha estat el teixit inicial que ha permès anar enriquint l'experiència amb la creació posterior de l'Institut Superior de Ciències Religioses l'any 1996,¹¹

9. Per aprofundir en aquesta metodologia, veure el llibre *La canya de pescar. Un camí per explorar el misteri de la vida*, Pagès Editors, Lleida, 2008, p. 92-110

10. El Decret de creació de l'*Institut de Recerca i Estudis Religiosos de Lleida-IREL* fou signat pel bisbe de Lleida, Dr. Ramon Malla, amb data 24 d'octubre de 1992. Tanmateix, l'Institut portava ja un any de funcionament i, solament després de verificar la validesa de la intuïció original va ésser creat oficialment.

11. L'Institut Superior de Ciències Religioses de Lleida-IREL fou creat per la Santa Seu amb data 22 de maig de 1996. Amb la mateixa data foren aprovats els seus estatuts.

del Departament de Pastoral Aplicada-DPA l'any 2001,¹² amb la creació de diversos seminaris de recerca i del Curs-Pont vers la llicència especialitzada en teologia de la Facultat de Teologia de Catalunya l'any 2007.

El teixit intern de l'Institut, també, s'ha anat enriquint mitjançant els acords de cooperació amb la Universitat de Lleida,¹³ amb la Diputació de Lleida, la Fundació Pública *Institut d'Estudis Ilerdencs*, la Paeria-Ajuntament de la Ciutat de Lleida i la Fundació *Joan Maragall*.¹⁴ Els pactes de cooperació amb aquestes institucions civils, han fet que l'Institut s'hagi anat arrelant dins de la societat civil amb discreció i amb naturalitat.

Les promocions anyals de diplomades/diplomats, llicenciades/llicenciats i dels agents de pastoral mostren la solidesa de la institució i la seva capacitat d'acompanyament de les persones i de la comunitat.

Les síntesis teològiques elaborades pels alumnes al final del primer cicle dels estudis de la diplomatura i

les tesines redactades i defensades al final del segon cicle superior de la llicenciatura, acrediten la qualitat acadèmica i donen constància del treball dels alumnes i de la tasca docent i investigadora dels professors.

Les publicacions de les dues col·leccions de l'Institut —*Lliçons Inaugurals* i *Quaderns IREL*— expressen, també, la capacitat de difusió de la tasca acadèmica. En donen constància les 17 lliçons inaugurals editades i els 20 Quaderns publicats.¹⁵

La presència habitual en els mitjans de comunicació emergeix com una presència cultural religiosa de l'Església, dins de la societat civil. Cal subratllar, especialment, la publicació d'un article mensual d'opinió al diari *Segre* i una llarga entrevista mensual al diari *La Mañana*. A les memòries anuals hi ha una enumeració i descripció detallada de totes aquestes col·laboracions amb la premsa local.

La recent creació del grup *Amics de l'IREL*, iniciada el curs anterior i, per tant, en procés de configura-

-
12. El Departament de Pastoral Aplicada de l'IREL fou erigit pel bisbe Francesc Xavier Ciuraneta, amb data 28 de novembre de 2001.
 13. El conveni de cooperació entre la Universitat de Lleida i la Diòcesi de Lleida fou signat pel Rector de la Universitat Dr. Victor Siurana i el bisbe de Lleida Dr. Ramon Malla, amb data 20 d'abril de 1993.
 14. Els dos convenis foren signats el mateix dia, 23 de febrer de 2006. El conveni amb la Diputació fou signat a la seu de l'IREL pel seu president Ilm. Sr. Isidre Gavín i el bisbe de Lleida Dr. Francesc Xavier Ciuraneta per la tarda. El conveni amb la Paeria-Ajuntament va ésser signat al matí a la Sala de Plens de l'Ajuntament de Lleida pel Paer en Cap Ilm. Sr. Àngel Ros i el bisbe de Lleida Dr. Francesc Xavier Ciuraneta.
 15. A banda d'aquestes dues col·leccions, pròpies de l'IREL —*Lliçons inaugurals* i *Quaderns IREL*—, hi ha nombroses publicacions dels professors de l'IREL, algunes de les quals estan exposades a la seu de l'Institut.

ció i creixement, en la mesura que es vagi consolidant, podrà servir per mantenir el caliu entre els alumnes que cursen els estudis a l'Institut, amb els antics alumnes i, també, amb els simpatitzants de les tasques de la institució.

Tot plegat va constituint una xarxa universitària marcada pel rigor acadèmic, però també per la seva fidelitat a l'Església, tot col·laborant a la seva missió en el món, i bastint ponts de comunicació en el servei de l'Església a la societat.¹⁶

2.- Reptes i signes d'esperança.

Si mirem atentament aquesta realitat viscuda al llarg d'aquests anys, podem observar fàcilment que l'Institut té plantejats uns reptes, que el desafien de cara al futur, però també té uns signes d'esperança que li donen confiança per poder donar una resposta positiva davant les noves situacions. Val la pena deturar-se a observar i enumerar alguns d'aquests reptes i signes d'esperança més significatius.

Reptes.

Els reptes són aquelles dificultats reals existents que plantegen interrogants i desafiaments en vista al futur de la institució i, especialment, a

la seva qualitat i el seu dinamisme. Entre altres, en podem destacar alguns per la seva importància.

- ***Fidelitat al passat i capacitat d'innovació.*** L'Institut, tot i que ja ha arribat a la seva majoria d'edat, és una institució encara molt jove i en el futur haurà d'ésser fidel al camí recorregut, però també haurà de ser molt lliure per a no caure en la rutina i ésser capaç d'innovar el que calgui, per tal de donar resposta a les noves necessitats de l'Església i als nous desafiaments del món. Aquest equilibri no és gens fàcil. Solament el treball en equip i el discerniment poden ajudar a mantenir-lo.

- ***L'acolliment de totes les persones que cerquen el sentit de la vida i una vivència madura de la religió, sense marginar ningú.*** Aquest és un dels valors més significatius, més preuats i més valorats de l'Institut fins al present. Sense renunciar a l'ensenyament de la teologia catòlica, l'Institut ha sabut mantenir un gran respecte davant tothom que cerca el sentit de la vida i que busca la maduració en la seva experiència religiosa. Això ha permès que molta gent i molt diversa s'hagi matriculat en els estudis superiors i hagi partici-

16. Per una visió més detallada de les activitats, la dinàmica, el desenvolupament i el creixement de l'Institut al llarg dels anys de la seva existència, es pot consultar la Guia de l'Institut Superior de Ciències Religioses de Lleida-IREL, que es publica cada curs i, també, les memòries de les activitats realitzades i la corresponent valoració, que l'Institut presenta cada any a la Facultat de Teologia de Catalunya, que és la Facultat que patrocina l'IREL davant la Congregació per l'Educació Catòlica de la Santa Seu.

pat en les diverses activitats. Mantenir aquesta fidelitat i aquesta obertura no ha estat gens fàcil fins ara, ni tampoc ho serà en el futur.

- ***La fidelitat a l'Església diocesana.*** L'objectiu final de l'Institut és el mateix de l'Església diocesana. Per això en el futur caldrà mantenir sempre aquesta comunió sincera amb el bisbe de la diòcesi per assegurar la seva qualitat antropològica, teològica, espiritual i pastoral. Tanmateix, aquesta fidelitat no ha d'estar mai en contradicció amb la llibertat de la recerca científica, pròpia d'un centre universitari que busca la veritat i que es planteja sincerament les preguntes reals plantejades per la vida, sense cap por ni cap discriminació.¹⁷

L'objectiu final de l'Institut és el mateix de l'Església diocesana.

- ***L'arrelament en la societat civil lleidatana.*** L'acció de l'Església no ha de ser ni confosa, ni tampoc paral·lela a la societat civil. Per això, el repte de mantenir la llibertat en les

seves activitats i, al mateix temps, la cooperació amb les necessitats de la societat civil és un repte bàsic de futur. Aquesta independència i cooperació, especialment, ha d'ésser elegant i sincera amb la Universitat de Lleida i amb les altres institucions culturals de la societat lleidatana i de les Terres de Ponent. Totes les institucions de la societat han d'estar al servei de les persones.

- ***Mantenir l'interès i el nombre d'alumnes interessats en els estudis acadèmics.*** Fins ara l'Institut ha comptat amb un nombre significatiu d'alumnes que s'han anat matriculant en els estudis superiors. Tanmateix, donada la limitació de les sortides professionals d'aquests estudis universitaris, cal vetllar contínuament la connexió d'aquesta institució acadèmica amb les necessitats de les parròquies i les delegacions de l'Església i, també, amb els interessos reals de les persones i els diversos grups que constitueixen el teixit de la societat civil.

- ***L'oferta diversificada de propostes segons les necessitats reals.*** El perill de les institucions és la rutina i el tancament davant les noves necessitats del món. Per això, en el futur

17. La tasca pastoral, per tal d'ésser fidel a l'evangeli i al tarannà de Jesús de Natzaret, ha de ser personal i comunitària. A tall d'exemple, veure el projecte missioner de la Diòcesi de Màlaga, *Fortalecer y transmitir la fe. Proyecto Pastoral Diocesano 2006-2009*, Màlaga, 2006.

l'Institut haurà d'estar molt atent a aquestes noves necessitats reals de la gent. Això implica observar la realitat, escoltar les persones i estar molt atents als mitjans de comunicació de masses, per tal de poder elaborar i deixar-se impactar constantment pels *signes dels temps*. Això permetrà aprofitar l'experiència viscuda, però no crear cap dependència que impedeixi la renovació adient.¹⁸

- **La preparació de nous professors per la docència i la recerca.** Fins ara l'Institut ha comptat amb un conjunt de professorat ben preparat per a dur a terme els seus objectius. Això, s'ha pogut assolir gràcies a la cooperació de professors procedents del presbiteri diocesà, de les diverses Congregacions Religioses existents en la Diòcesi, de la Universitat de Lleida i de la Facultat de Teologia de Catalunya. Les limitacions creixents dels darrers anys per disposar del professorat necessari i adient, constitueixen un repte molt important en vista al futur de la institució. Es urgent anar preparant nous professors ja des d'ara.¹⁹

- **El repte del suport econòmic suficient per mantenir l'infraestructura (personal, serveis, locals, biblioteca, manteniment, etc.) i les activitats docents i de recerca.** L'infraestructura de l'Institut, fins ara, s'ha pogut mantenir econòmicament mitjançant les matricules dels alumnes, l'oferta dels locals, biblioteca i manteniment per part del Seminari Diocesà de Lleida, les aportacions de la Diòcesi, les quotes voluntàries dels Amics de l'IREL i altres subvencions. Tanmateix, l'aportació més quantitativa i significativa és la del voluntariat que, sense rebre cap gratificació econòmica, dona suport al funcionament de l'Institut. Aquesta aportació, si s'hagués de quantificar econòmicament, equivaldria a doblar el pressupost de la institució. Probablement, si més no a la llarga, caldrà professionalitzar algunes de les tasques que realitza aquest voluntariat. Des d'ara cal anar cercant noves formes de finançació de l'Institut.

- **La discreció i constància.** Quan hom es planteja les condicions que han permès tirar endavant

18. Aquesta diversificació de propostes formatives, elaborada i treballada en xarxa, és assenyaladament important en les diòcesis petites, perquè cal donar resposta diversificada i a tothom, però sense perdre energies per manca de cooperació. Els Instituts Superiors de Ciències Religioses han de tenir una visió oberta i flexible, de manera que, al mateix temps que realitzen la recerca i l'ensenyament universitari superior, puguin donar resposta a la formació d'agents de la pastoral, a les delegacions diocesanes i als projectes globals de la diòcesi.

19. L'equip de treball constituït pel degà i vice-degà de la Facultat de Teologia de Catalunya, i tots els directors dels Instituts Superiors de Ciències Religioses de les Diòcesis Catalanes, funciona des de l'any 1996 i ha donat fruits significatius en vista solucionar les necessitats comunes.

el projecte, pot observar que hi ha molts factors que donen raó de l'èxit assolit fins ara per l'Institut. Tanmateix, la més important de totes ha estat l'actitud de discreció que ha acompanyat el procés en el seu desenvolupament i la constància en donar resposta als desafiaments que es plantegen contínuament. Mantenir aquesta discreció i aquesta constància és cabdal per a poder donar resposta als reptes de futur, perquè són unes actituds que permeten el protagonisme de tothom i, el que és més important, evitar les divisions internes i les lluites de poder.

- ***L'esperança i la mirada oberta.*** En el fons de tots els reptes anteriors hi ha present el repte de viure en l'esperança i amb una mirada oberta al futur. Aquesta esperança a la que ens referim no s'ha de confondre amb cap tipus d'optimisme ingenu, sinó que es refereix a aquella força que brolla de la fe, que porta a estimar el món i la gent del nostre temps i, com a conseqüència d'aquesta fe i aquest amor, que no té por de fer front als desafiaments permanents de la vida humana i de la complexitat de la societat plural i secularitzada del nostre temps.

Signes d'esperança

Aquests reptes que, entre d'altres, té plantejats l'Institut no són de cap manera negatius, sinó que són uns interrogants i uns desafiaments que, viscuts d'una manera positiva i

pacient, poden estimular força el seu desenvolupament en el futur. Aquesta mirada positiva es pot esperar sincerament de la dinàmica futura de l'Institut, puix que l'experiència viscuda aquests anys, també te molts signes de vida i d'esperança que li donen confiança. També val la pena de destacar-ne alguns dels més significatius.

- ***El camí recorregut i l'experiència eclesial viscuda.*** Haver iniciat el divuitè any del funcionament de l'Institut, és una majoria d'edat encara jove, però que ja comença a disposar d'una experiència suficient per donar resposta als reptes que es vagin plantejant en el futur. La manca d'una experiència més consolidada que, per suposat demana més anys de funcionament, es pot suplir per l'energia i la força de l'experiència positiva viscuda per tots plegats. Les 10 promocions de diplomades i diplomats, les 6 promocions de llicenciades i llicenciats en Ciències Religioses, les 5 promocions d'agents de pastoral i el nombre públic que participa en les diverses activitats acadèmiques obertes a tothom són un testimoni feaent d'aquesta energia positiva de la institució.

- ***El compromís dels bisbes de la diòcesi en la creació i continuïtat de l'Institut.*** La vitalitat de l'Institut va internament unida i depèn totalment de la seva inserció autèntica i sincera en el projecte evangelitzador de la diòcesi, perquè el seu objectiu final és el mateix de l'Església

diocesana. Per aquesta raó, podem dir que el compromís que han tingut fins ara els bisbes de la diòcesi amb el projecte de l'Institut des de la seva creació fins ara, acredita la seva eclesialitat i li dóna confiança davant els reptes del futur. Hem d'afegir que el compromís de la comunitat universitària cristiana de l'Institut Superior també ha viscut un compromís autèntic amb la diòcesi i amb el bisbe que, a banda d'ésser el pastor de la diòcesi, és el president de l'IREL.

- ***Els signes dels temps.*** Si bé és cert que vivim en una societat plural i secularitzada, hi ha diversos *signes del temps* que mostren la necessitat religiosa de la gent del nostre temps. La petita història de l'Institut acredita que, a banda de la gent explícitament cristiana que es matricula habitualment a l'Institut, hi ha molta gent que busca el sentit de la vida i que ha

L'existència d'aquest centre universitari cristià pugui ocupar un espai social rellevant en el futur de la societat civil, justament, per a donar resposta a aquesta necessitat religiosa de molta gent.

trobat en l'IREL un espai obert i un clima adient per continuar la seva recerca. És previsible, doncs, que l'existència d'aquest centre universitari cristià pugui ocupar un espai social rellevant en el futur de la societat civil, justament per a donar resposta a aquesta necessitat religiosa de molta gent. La condició de possibilitat, per part de l'Institut, rau en la capacitat d'escrutar constantment els *signes del temps*. Es tracta de continuar el mateix tarannà viscut fins ara.

- ***La riquesa interior de les persones compromeses en la gestió.*** El capital més important de l'IREL són les persones que constitueixen la seva comunitat universitària. Tanmateix, cal subratllar especialment la qualitat de les persones que al llarg d'aquests anys han estat compromeses en la creació inicial i en la gestió posterior de l'Institut. Les tasques realitzades pel Consell Tècnic i per l'Equip directiu de l'Institut han estat d'una gran qualitat humana, acadèmica i cristiana. El treball en equip desenvolupat aquests anys, doncs, ofereix una gran confiança davant les necessitats del temps present i, també, davant els reptes del futur.
- ***El clima de cooperació entre tots els membres de la comunitat universitària.*** Un altre signe d'esperança remarcable davant el dinamisme futur de la institució és la relació interpersonal que s'ha establert entre tots els membres de la comunitat universitària

de l'Institut Superior. Sense difuminar ni renunciar a la diversitat dels rols i responsabilitats de la dinàmica ordinària pròpia de l'Institut, és a dir, la qualitat de la docència, la promoció de la recerca i la fidelitat als estatuts en la gestió, la comunitat universitària cristiana ha anat assolint un bon clima de cooperació i d'amistat remarcable.²⁰

- ***La senzillesa i claredat dels plantejaments.*** En l'enumeració dels reptes de futur presentats en l'apartat anterior, hem destacat la importància de la modèstia i de la constància en la gestió i en el dinamisme ordinari de la institució. Tanmateix, donat que els plantejament de l'Institut, des de la seva creació fins ara, han estat marcats per la claredat de plantejament i per la senzillesa en el tracte, podem mirar el futur amb confiança. En realitat, es tracta de continuar mantenint aquestes mateixes actituds i d'anar-les millorant en la mesura del possible. La discreció i la modèstia són unes qualitats molt importants en la societat per tal d'edificar la comunitat humana.
- ***La implicació de preveres, religiosos i laics en la docència***

acadèmica. Un altre bon signe d'esperança ha estat la cooperació oberta i compromesa del professorat universitari que constitueix el claustre de professors de l'Institut Superior. Aquest claustre de professors està constituït per preveres, religiosos de diverses congregacions i laics. A banda que és una expressió radiant de tot el poble de Déu, cal destacar la qualitat de la docència. Així ho acrediten les enquestes anònimes que es realitzen en acabar cada una de les matèries impartides al llarg dels dos cicles.

- ***La cooperació institucional amb la Universitat de Lleida i altres institucions.*** Des de la seva creació l'IREL va signar un acord de cooperació amb la Universitat de Lleida. Els diversos rectors de la Universitat que hi ha hagut des de llavors han mantingut aquest pacte i l'han desenvolupat amb uns acords específics de cooperació amb el vice-rectorat d'Extensió Universitària en la preparació anyal del cicle de conferències i el seminari especialitzat, amb l'Institut de Ciències de l'Educació-ICE de cara a la formació permanent del professorat i amb el vicerectorat de Docència en vista a ofe-

20. La definició de la identitat de l'IREL, a la definició acadèmica universitària. afegeix el següent paràgraf: *El tarannà que desitgem viure en el nostre Institut és el propi d'una comunitat universitària cristiana, que no esgota la seva tasca en la transmissió d'uns coneixements i uns continguts acadèmics, en l'aprenentatge d'un mètode teològic de treball i en el desenvolupament d'uns hàbits de recerca, sinó que ho vol fer des d'una actitud d'acolliment de les persones, des de la creació d'un clima d'unitat i des de la cooperació entre tots els que formem part de l'IREL.*

rir la preparació necessària per l'acreditació en l'ensenyament de la religió a l'escola. Aquesta cooperació amb la UdL és enriquida per la col·laboració amb l'IEI de la Diputació de Lleida i amb la Paeria de la Ciutat mitjançant la publicació de les diverses col·leccions. Aquestes relacions estables constitueixen un signe d'esperança important en vista al futur de l'Institut.²¹

- **La capacitat d'acolliment.** En la definició de la identitat de l'Institut Superior, a més a més de la dimensió acadèmica, hom afegeix que *«el tarannà que desitgem viure en el nostre institut és el propi d'una comunitat universitària cristiana, que no esgota la seva tasca en la transmissió d'uns coneixements i uns continguts acadèmics, en l'aprenentatge d'un mètode teològic de treball i en el desenvolupament d'uns hàbits de recerca, sinó que ho vol fer des d'una actitud d'acolliment de les persones, des de la creació d'un clima d'unitat i des de la cooperació de tots els membres que formen part de l'IREL»*. En el futur, cal mantenir i potenciar aquesta visió integral evangèlica que hi ha actualment.

- **La pobresa de mitjans.** Un dels valors de l'Institut és que ha dis-

posat dels elements necessaris per al seu desenvolupament, però no des de l'abundància sinó des de la limitació i la pobresa. No li ha mancat mai allò que ha fet falta per poder donar resposta als compromisos bàsics de la institució, ni tampoc per poder assumir les noves necessitats materials davant els nous projectes, però sense sobrar mai res. Aquesta realitat viscuda al llarg dels anys, esdevé un signe d'esperança per tal que la institució pugui viure d'acord amb l'evangeli.

3.- Principis i criteris.

Els reptes i els signes d'esperança que hem descrit mostren la vitalitat de l'Institut. La clau de volta del futur rau en la capacitat de donar una resposta positiva als reptes i estimular el creixement dels signes d'esperança. Per això, fan falta uns principis i criteris que serveixin de punts de referència permanents per continuar fent camí amb discreció i confiança. Aquests principis i criteris tenen la seva especificitat, però han de ser tinguts en compte al mateix temps. Són els següents: la fidelitat i l'amor a la persona i a la comunitat, el seguiment de Jesucrist, la consciència eclesial i, com a resultat d'aquests tres principis, el cultiu interior de la persona i l'espiritualitat.

21. Veure la Guia de l'Institut Superior de Ciències Religioses de Lleida – IREL del curs present, on hi ha l'organigrama i el llistat dels convenis de cooperació amb altres institucions culturals civils i eclesials., Lleida, 2008, p. 10 i 11.

La clau de volta del futur rau en la capacitat de donar una resposta positiva als reptes i estimular el creixement dels signes d'esperança.

No podem separar la Creació de la Revelació.

En la gran tradició de la fe aquesta vinculació de la natura i la gràcia, de la persona i la gràcia ha estat sempre cabdal per a un desenvolupament harmònic de la fe i la comunitat cristiana.²³

La fidelitat i l'amor a la persona i a la comunitat.

Aquesta fidelitat atenta als problemes de la persona concreta i de la comunitat a la que ens referim, no és solament un criteri antropològic, cultural, sociològic i psicològic, sinó una vinculació profunda de la *gràcia de la creació* amb la *gràcia de la revelació*, com a font i fonament de la *gràcia de la santificació*. No podem separar la Creació de la Revelació, puix que, aleshores, tenim el greu perill de caure en una esquizofrènia antropològica i espiritual, de conseqüències força negatives en la vida de l'Església i en la seva acció pastoral en el món.²²

La praxi eclesial i la reflexió teològica han de partir sempre d'aquesta profunda vinculació de la creació i la revelació, justament perquè és el lloc teològic on conflueixen tots els altres, tal i com expressa amb una gran bellesa poètica el pròleg del IV Evangeli.²⁴

Aquest element de respecte a la humanitat i a la humanització ha de ser tingut sempre en compte en el discerniment espiritual i pastoral dels dirigents de l'IREL, si volen mantenir una claredat direccional en el seu desenvolupament general i en la seva capacitat de donar resposta als reptes i fer créixer els signes d'esperança.

-
22. Per aprofundir en aquest arrelament dins la història, podem veure l'obra coordinada pel professor Pere LUÍS FONT, *Història del pensament cristià*, Proa-FJM, Barcelona, 2002. És la presentació de 40 figures significatives del diàleg de la fe amb la cultura, al llarg de la història del cristianisme, feta per experts en cadascun dels autors.
 23. Ramon ROSAL, *¿Qué nos humaniza? ¿Qué nos deshumaniza?*, Desclée De Brouwer, Bilbao, 2003, p. 199-216.
 24. L'eix vertebrador del IV Evangeli és *el Verb, la Paraula que crea i il·lumina*. El gran Signe de l'amor de Déu en el món és la Paraula que revela Déu dins de la història, on ningú no ha vist mai a Déu, però que l'ha donat a conèixer per mitjà de la humanitat de Jesucrist. Jn. 1, 18.

El seguiment de Jesucrist

L'Institut ha de mantenir sempre el respecte a la persona, però sense difuminar el model de la nova humanitat realitzada en la persona de Jesucrist i oferta a totes les persones que busquen el sentit de la vida i la salvació.

Aquesta fidelitat demana un gran respecte a la pluralitat de la societat actual, però no es tracta d'un respecte superficial relativista, sinó d'una sinceritat i veracitat, capaç d'oferir la novetat de Jesucrist com a plenitud insospitada de la humanitat en el seu veritable procés d'humanització i maduresa.²⁵

Aquesta oferta sincera i humil, solament es podrà realitzar si els dirigents de l'Institut no viuen solament el seu compromís com una activitat filantròpica humanista, sinó com un seguiment de la persona de Jesucrist. És aleshores, quan l'Institut pot realitzar el seu objectiu final que no és solament un aprenentatge cultural, sinó un aprenentatge que condueix a viure com va viure el Crist i a estimar com Ell va estimar.²⁶

Aquest seguiment de Jesucrist que, tal vegada, pot ser el punt d'arribada d'alguns alumnes que es matriculen a l'IREL, perquè són persones a la recerca del sentit de la vida, ha de ser el punt de partida dels dirigents de l'Institut. Seria una falta de respecte a les persones que no es presentés la identitat de la institució amb claredat i sinceritat. No solament representaria una falta de respecte a les persones, sinó també una falta de respecte a si mateix.²⁷

La consciència eclesial

La fidelitat a la persona i el seguiment de Jesucrist demanen un suc de cultiu per a poder ser viscudes realment i d'una manera continuada. Aquest suc de cultiu no és altre que la comunitat cristiana concreta, a l'interior de l'Església, Poble de Déu, Cos Místic de Crist i Temple de l'Esperit.²⁸

Aquesta fidelitat no és rutinària, retòrica i fixista, sinó que exigeix, al mateix temps, la comunió plena amb l'Església i la llibertat interior que brolla del carisma propi de cada cristià i de cada comunitat. Per això,

25. La identitat cristiana ha de ser viscuda en diàleg amb els humanisme i les religions del món. Veure John R. HINNELLS, *A handbook of living religions*, Penguin Books, London, 1991, p. 11-16.

26. Veure la resolució 76 del Concili Provincial Tarraconense, celebrat l'any 1995. Cfr. *Concili Provincial Tarraconense. Documents i resolucions*, Ed. Claret, Barcelona, 1996.

27. L'obra de la pedagoga Carme AGUSTÍ, *Feblesa i plenitud. Psicopedagogia de l'harmonia de contraris*, (Pagès Editors, Lleida, p. 283-285), mostra la profunda relació i connexió entre les "benaurances" i la plenitud humana.

28. La columna vertebral de l'Església és el Déu revelat per Crist, que ens ha donat el seu Esperit per poder encetar una vida nova segons el voler de Déu. La qualitat de l'Església li ve donada per aquesta dimensió trinitària.

aquesta fidelitat és la font de la veritable criticitat i llibertat d'expressió pròpia d'un centre universitari cristià.²⁹

La comunitat universitària cristiana de l'IREL i, especialment els seus dirigents, solament tindrà futur en la mesura que no es separi de la comunió eclesial. Per això, encara que aquesta comunió de vegades sigui viscuda amb dificultat a causa de les limitacions humanes de tot-hom, a llarg termini, sempre resultarà positiva. Altrament, l'Institut pot acabar sent un centre de pensament deslligat de la Paraula de Déu.

El cultiu interior de la persona i la seva espiritualitat

Els tres principis i criteris anteriors no són independents l'un de l'altre sinó que conflueixen en l'interior de la persona i la forneixen d'una veritable espiritualitat que unifica la seva vida.³⁰

Efectivament, el respecte a la persona i el compromís d'amor da-

vant els seus problemes, solament pot trobar la seva plenitud en el seguiment de la persona de Jesucrist i, només pot trobar el seu espai de creixement autèntic a l'interior de la comunitat eclesial.³¹

De la mateixa manera, podem dir també, que el seguiment real de Jesucrist, encarnat, mort i ressuscitat, no és possible al marge de l'Església i que solament es verifica adequadament quan som fidels de veritat a les persones i als seus problemes, i quan treballem i fem tot el possible per convertir la societat en comunitat.³²

Finalment, hem de reconèixer que la fidelitat a l'Església solament és real quan seguim a Jesucrist i vivim com Ell va viure i estimem com Ell va estimar. Estimar la persona i, especialment, els més pobres és la veritable acreditació de la qualitat de l'Església. Efectivament, d'una Església que *renta els peus* davant el dolor del món, no se'n riu ningú i és respectada.³³

29. Un exemple d'aquesta creativitat, fidelitat i llibertat és l'obra de diversos autors, coordinada per Gilles ROUTHIER i Marcel VIAU, *Precis de Théologie Pratique*, Novalis – Lumen Vitae, Montreal - Bruxelles 2004. Per obrir camins de futur en el treball i la recerca teològica, cal integrar bé la criticitat amb la creativitat.

30. Nancy Klein Maguire, *L'eternitat de les hores*, Pagès Editors, Col·lecció Guimet n. 105, Lleida, 2008, p. 11.

31. En el cor de la persona humana sempre hi ha una obertura a l'Esperit, encara que hom no en sigui conscient, o ho visqui per camins ben diversos. Veure Victor FRANKL, *La presència ignorada de Dios. Psicoterapia y religión*, Herder, Barcelona, 1984; William James, *Las variedades de la experiencia religiosa. Estudio de la naturaleza humana*, Ediciones Península, Barcelona, 2002.

32. Ferran MANRESA, *La Oración ...con el presentimiento de una presencia*, Sal Terrae, Santander, 1996, p. 97-100.

33. Jn. 13, 1 ss.

*D'una Església que
renta els peus
davant el dolor del
món, no se'n riu nin-
gú i és respectada.*

El resultat del respecte autèntic a aquests quatre principis i criteris pot acompanyar l'IREL en el seu esforç per convertir les dificultats en oportunitats per a créixer. La raó és ben senzilla, donat que a la llum d'aquest punts de referència, es dóna sempre una integració de la teologia amb l'espiritualitat i la pastoral.

4.- Directrius i línies d'acció

A la llum d'aquest principis i criteris podem assenyalar algunes directrius o línies d'acció més significatives. No es tracta d'elaborar una llista d'activitats noves, perquè l'Institut té ben marcades les seves línies d'acció ordinàries, tal i com queda ben palès en la introducció a la lliçó inaugural del curs 2008/2009 i, més detalladament, en les Guies de l'IREL que s'editen cada any a l'inici del curs i, també, en les Memòries que es presenten a la Facultat de Teologia en acabar les activitats del curs.

La directriu principal i fonamental la podem formular així: «Mirant al futur, no es tracta tan de fer activitats noves com de fer *noves* les activitats que fem». Cada curs es poden i s'han d'introduir les activitats noves que responguin a les necessitats del moment. Tanmateix, bàsicament, la renovació de l'Institut no depèn del nombre d'activitats noves, sinó de la seva capacitat de fer *noves* les activitats que cal fer per a donar resposta al funcionament ordinari de la institució. En la creació d'una institució hi ha sempre una etapa inicial marcada per la novetat, la descoberta progressiva de les seves operacions i la mirada oberta a l'horitzó. Quan la dinàmica normal es va consolidant, la fascinació de la novetat desapareix i, aleshores, la clau del funcionament és la fidelitat a la vida de cada dia, la capacitat d'innovar pacíficament i el discerniment comunitari. Quan en una institució es van configurant les estructures i queda ben establert el seu dinamisme, és quan emergeixen els gran reptes que desafien la qualitat i el futur de la institució.³⁴

Un dels reptes més importants és el es planteja quan hom pensa que, si no es promouen unes activitats noves contínuament, no es dóna cap progrés en la dinàmica de la institució. Per això, la fidelitat a la pròpia història i la capacitat d'innovar allò que sigui necessari són els dos mo-

34. Per aprofundir sobre la recerca de la qualitat de la vida, veure la darrera obra del filòsof Josep M. ESQUIROL, *El respirar dels dies. Una reflexió filosòfica sobre el temps i la vida*, Paidós, Col·lecció Contextos n. 150, Barcelona, 2009. Veure, especialment, el Capítol VIII, "El temps d'espera, sentit i promesa", p. 139-156.

viments necessaris per mantenir un equilibri entre la tradició, entesa com la transmissió activa d'una experiència, i la innovació, entesa com la capacitat de respondre activament als nous desafiaments de la realitat. Aquest equilibri solament es pot mantenir si funciona correctament el discerniment comunitari. Cada individu és sempre molt limitat, per molts valors que tingui. La comunitat, en canvi, reuneix els valors de totes les persones, però converteix aquests valors en *saviesa*, mitjançant el discerniment comunitari compartit.

Aquesta és la directriu principal que brolla dels principis i criteris que hem elaborat, per a donar resposta positiva als reptes de la realitat i fer créixer els signes de vida i d'esperança. A la llum d'aquesta capacitat de discerniment, podem concloure que l'IREL ha de mantenir la senzillesa que li permeti tenir sentit de procés, que li permeti mantenir la fidelitat a l'experiència viscuda en el passat, viure un compromís davant els nous reptes del present i cultivar l'esperança viva en la capacitat de seguir caminant fermament vers el futur.

A banda d'aquesta actitud bàsica, val a dir que en aquest procés viscut fins per l'Institut, han anat emergint dues prioritats que destaquen per damunt de les altres, sense oblidar que també cal donar una resposta adient a totes les altres neces-

sitats. Aquestes prioritats són: el compromís evangèlic en la promoció de la justícia i el diàleg interreligiós.

La teologia que estudiem, investiguem i oferim a l'Institut no és una activitat intel·lectual abstracta allunyada de la realitat de les persones, sinó que vol assolir aquella saviesa que brolla de la Paraula de Déu i de la confiança en la capacitat de reflexió de la raó. És una teologia, doncs, que vol fomentar l'esperança transcendent i vol ajudar a créixer en l'amor/caritat viscuda en la vida de cada dia.

Aquest amor eficaç té un primer estadi que és el compromís i la promoció de la justícia en el món. Es tracta d'un compromís per la justícia al servei de tothom, sense cap discriminació, però que per tal de ser autèntic i fidel a la seva profunditat, donades les circumstàncies i la realitat del món global actual, ha de fer una opció preferencial pels pobres que hi ha en tots els països i, assenyaladament, una opció ferma a favor dels països més pobres del món. La teologia no pot ser neutral davant d'aquesta situació actual de la humanitat, de la mateixa manera que el Déu revelat per Crist i present als nostres cors per mitjà de l'acció de l'Esperit, tampoc és neutral. L'amor/caritat condueix aquesta promoció de la justícia a la plenitud d'estimar com Déu ens estima.³⁵

35. L'evangelització és inseparable de la justícia. Veure el *Documento final de la V Conferencia General del Episcopado Latinoamericano y del Caribe*, dins de Corintios XIII (127-128) 33-270.

La segona prioritat és el diàleg intercultural i interreligiós. Tanmateix, quan ens referim al diàleg intercultural interreligiós no estem parlant d'un diàleg superficial, folklòric o tàctic, sinó d'un compartir l'experiència espiritual profunda religiosa en la recerca de Déu i la seva manifestació al món.³⁶

Aquest diàleg té un primer nivell que consisteix en buscar el lloc de la religió i les religions, dins de la societat civil, de manera que aquesta dimensió cabdal de la vida no sigui manipulada pels interessos econòmics i polítics. Ni la religió ha d'interferir en la vida democràtica de la societat, ni la política ha d'interferir en la vivència de la religió. Tanmateix, religió i política han d'estar al servei de les persones i, per tant, han de dialogar i cooperar en la realització del seu servei al món, des de la mútua independència però des d'una voluntat decidida de treballar a favor de la persona i el bé comú. Ambdues realitats, la política i la religiosa, estan cridades a ser un servei públic a la comunitat.³⁷

El diàleg interreligiós té un segon nivell de cooperació que consisteix en compartir el compromís de totes les religions a favor de la justícia i la pau en el món. La força de la com-

passió, la misericòrdia i l'amor pròpia de les religions és una de les reserves positives més grans de la humanitat, perquè les persones religioses intenten estimar des d'uns valors transcendents que, si són viscuts positivament, escapen a la manipulació i poden mantenir una gran capacitat de fidelitat i transformació de la societat. Les religions poden i han de dialogar, per tal que aquest compromís d'amor a favor de la justícia i la pau superi els paranys negatius, quan les religions són viscudes d'una manera patològica i desenvolupi una maduresa positiva en la vivència religiosa.³⁸

*La força de la
compassió, la
misericòrdia i l'amor
pròpia de les
religions és una de
les reserves
positives més grans
de la humanitat*

Finalment, el diàleg interreligiós ha de ser capaç de donar un testimoni místic de la vivència de

36. Un exemple d'aquest diàleg des de la profunditat és l'obra en tres volums del Dr. Ramon ROSAL, *Mis convicciones cristianas, explicadas a mis amigos no cristianos*. Institut Erich Fromm, Barcelona, 2005 - 2006

37. Karl BARTH, *Comunitat cristiana i comunitat civil*, Fontanella – Marova, Barcelona – Madrid, 1976.

38. Jordi FONT, *El fet religiós, vehicle de salut i vehicle de malaltia?*, Quaderns IREL, n.8, Lleida, 2003.

l'espiritualitat que genera la vivència profunda de la religió, escapant d'un fals irenisme relativista i, també, d'una lluita de poder fonamentalista. És en aquest tercer nivell on la teologia té un paper important en l'acompanyament del diàleg interreligiós. Això no és gens fàcil perquè estem vivint encara un estadi molt primitiu d'aquest diàleg interreligiós, car per la voluntat d'escapar del fonamentalisme, que ha fet tant de mal en èpoques passades, es cau fàcilment en un relativisme superficial que, encara que estigui de moda en el present, no aportarà gran cosa en la configuració del futur.

La capacitat de donar una resposta adient al compromís per la justícia i al diàleg interreligiós, marcaran la qualitat i el desenvolupament

futur de l'IREL en els propers anys. Per aquesta raó, ara és el moment de treballar a fons, per tal de tenir cura d'aquestes prioritats i preparar els projectes necessaris per a dur-les a terme.

Mentrestant, i per a concloure aquesta lectura creient de l'experiència eclesial de l'Institut Superior de Ciències Religioses, al mateix temps que s'atenen aquestes prioritats, es tracta de ser fidels al treball de cada dia, amb discreció i amb pau. D'aquesta manera, l'IREL com institució de la diòcesi, seguirà fent la seva petita aportació a la comunió eclesial i a l'evangelització del món secular i plural del nostre temps en les Terres de Ponent. Mitjançant aquest servei, esdevé el testimoni eclesial d'una qüestió molt antiga, però sempre nova: *la qüestió de Déu*.

La missió a la gran ciutat, contemplada des de l'Apòstol Pau

Reflexió quaresmal amb motiu de l'Any Jubilar Paulí a l'arxiprestat de Mataró

MN. IGNASI MORA i TERRATS, rector de la parròquia de Santa Maria del Mar de Barcelona.

1. Paraules de Salutació

“Déu us guardi” a tots els qui heu vingut a la *Sala Cabanyes* per a compartir una estona de reflexió amb motiu de la Quaresma que tot just iniciem. No sé si sabré presentar d'una manera correcte el que se m'ha demanat per a les comunitats cristianes de l'arxiprestat de Mataró.

Tres aspectes centren la meua reflexió quaresmal: *la Conversió, l'Any Jubilar Paulí i l'arxiprestat de Mataró* contemplats des de la ciutat i els pobles que l'envolten: la nova realitat social i humana on Jesús ens hi envia i demana de cadascú esdevenir “*llavor d'evangelització*”.

En aquests moments, vull fer memòria històrica de la “Sala Cabanyes”: un dels llocs emblemàtics mataronins en el qual generacions de ciutadans i de grups parroquials vàrem rebre una formació humana d'arrels cristianes.

1. LA QUARESMA: Temps de preparació per a la Pasqua. Cinc setmanes en les quals els cristians d'arreu les dediquem a consoli-

dar la nostra vocació vers una dimensió fonamental: LA CONVERSIÓ; procés de transformació del nostre cor sovint dividit entre el bé que volem fer i el mal que ens impedeix viure l'evangeli. La tasca de conversió està orientada a la CELEBRACIÓ DE LA PASQUA DE JESÚS; LA SEVA MORT I LA SEVA RESURRECCIÓ.

2. L'ANY JUBILAR. Enguany celebrem L'ANY JUBILAR PAULÍ, inaugurat pel papa Benet XVI en la festa de Sant Pere i Sant Pau d'aquest any passat i que es clourà el 29 de juny del present any: festa dels apòstols Sant Pere i Sant Pau. Un fet que vol rememorar un esdeveniment singular: la celebració dels 2000 anys del naixement d'una de les figures més rellevants de la història del cristianisme: PAU DE TARS; i amb la finalitat de promoure una nova dimensió missionera en la societat d'avui, tot rebent el do de la indulgència.

3. LA MISSIÓ A LA GRAN CIUTAT. Heus ací un dels conjunts humans de la societat d'avui que

ens qüestiona, ofega, interroga i sorprèn. Formada per una gran col·lectivitat de persones i de grups, amb els pobles petits que la configuren i l'ajuden a respirar. La realitat multicultural i immigratòria és un repte que ens depassa, i que demana de tots una estima i comprensió universals; amb aquella mirada contemplativa que ens fa persones acollidores i obertes a les noves presències de Déu enmig de la gran ciutat.

¿Com evangelitzar la gran ciutat i els pobles d'aquest gran conjunt humà on l'Església hi és present? ¿Què cal fer perquè les parròquies no esdevinguin “illes o campanars solitaris” sinó “presències d'Església en el centre i en els barris”? ¿Com afrontar “*el fenomen de l'anonimat*” que hom respira arreu, i de quina manera estimular l'acolliment i la relació interpersonal? ¿Què caldria fer davant les noves pobreses d'avui presents sobretot en els nouvinguts, i Jesús fos per a ells la Bona Notícia tal com ho fou per als pobres de fa dos mil anys?

La meua reflexió pretén oferir propostes pastorals possibles a realitzar, amb algunes reflexions apreses des de la meua condició de prevere diocesà de fa poc a la ciutat de Barcelona, a la basílica parroquial de Santa Maria del Mar i al barri de La Ribera. No sóc professor ni expert en matèries teològiques ni bíbliques. Us presentaré les meves vivències que responen –com tots vosaltres també ho esteu fent– a *la vocació cristiana-avui* i a *la missió* que ens urgeix afrontar a la nostra terra.

Evangelitzar significa portar la bona nova –el tresor de l'evangeli– a tots els ambients de la humanitat i, amb el seu impacte, transformar des de dins i renovar la humanitat mateixa.
“*Heus ací que ho faig tot nou*”.
No hi ha humanitat nova si no hi ha homes i dones nous,
Amb la novetat del baptisme i de la vida segons l'evangeli.
(E.N.18).

2. Esquema de la reflexió: Tot seguint les petjades de Pau

I.- UN JOVE ANOMENAT SAULE (Saul): Vull fer referència a l'editorial de la revista “Phase” la qual comença amb aquest mateix títol: “un jove anomenat Saule”. El llibre dels Actes dels Apòstols ens descriu el martiri d'Esteve, en una escena en la qual hi trobem el jove Saule, jove de cap a peus, educat a l'escola dels fariseus i d'una gran personalitat, fidel als seus principis ortodoxos de la “Torà o Llei de Moisès” i on la religió jueva n'era tota la seva vocació. El jove Saule es trobava present en el martiri d'Esteve, primer màrtir dels deixebles de Jesús. Les despulles del màrtir Esteve es deixaren als peus d'aquell jove intrèpid i ple de vitalitat; fariseu convençut i militant, la valentia del qual el portà a lluitar per a enderrocar aquella nova doctrina que s'iniciava en *Jesús el crucificat* que deien que era viu. Saule considerava una apostasia a la llei de la Torà la vida d'aquella “nova secta”. Tenia aleshores uns trenta anys. No s'imaginava el que Déu li tenia preparat: “*de ser un perseguidor de l'Església tot just nascuda a esde-*

venir un herald de l'Evangelí de Crist".

Han passat dos mil anys, i avui també el tornem a admirar des de la frescor de la seva joventut, del seu dinamisme, de la seva tenacitat i de la seva fidelitat a Déu; des de les seves febleses i des del seu amor apassionat per Crist el seu Senyor.

Aquesta és l'eterna joventut que Déu demana avui de la seva Església: "una renovada il·luminació". Heus ací la condició per a poder celebrar enguany el Jubileu Paulí, viscut des de la joventut de Saule, el qual rebé durant el seu primer viatge missioner el nom llatí de PAULUS-PAU.

II.- CAMÍ DE DAMASC. Saule, així s'anomenava aquell format en les escoles rabíniques i "fariseu de soca i arrel", s'arrisca a fer front contra l'inici de la vida cristiana que –segons ell– amenaçava la comunitat jueva d'aleshores.

Saule, camí de Damasc, capital de Síria, es trobà amb un fet totalment inesperat. Heus ací que el Ressuscitat se li apareix a la manera de llum que el fa caure del cavall i l'il·lumina d'una manera fascinant; una veu que el crida pel seu nom hebreu: SAUL-SAULE: PER QUÈ EM PERSEGUEIXES?

Senyor, qui ets?

JO SÓC JESÚS A QUI TU PERSEGUEIXES.

Aquella veu el descol·locà dels seus principis dogmàtics de fariseu autosuficient. I fou aleshores quan

començà a experimentar la seva "feblesa i inseguretats".

QUI ETS, SENYOR? Saule no hi veia. Els seus principis s'havien ofuscat; tot s'havia tornat feble. La seva visió de la vida s'havia afeblit.

Aquesta experiència d'Haver vist el Senyor Jesús l'ajudà més endavant a assumir la seva salut fràgil i les noves febleses que hagué d'afrontar més endavant com apòstol i missioner.

La trobada amb el Senyor feu de Saule el gran apòstol SANT PAU. Ell va escoltar la veu de Jesús: *Jo sóc Jesús, a qui tu persegueixes. Aixeca't, entra a la ciutat i allà et diran el que has de fer.*

III. TRES MOMENTS QUE PORTAREN A SAULE A INICIAR UNA NOVA VIDA

1. *Aixecar-se.* Decidir-se a començar un nou camí, refiat només d'Aquell qui el transformà en un "home nou".
2. *Entrar a la ciutat.* Pau ha d'entrar a la ciutat amb un nou esperit, experimentant la feblesa i necessitant dels altres; disposat a una entrega incondicional "per terra i per mar", cridat a descobrir les noves cultures viscudes des de les grans ciutats de l'Imperi Romà.
3. *Haver vist Jesús,* que el crida a esdevenir un "home nou", apòstol i missioner, atent a la

veu de la Paraula i a les persones que l'envolten. La gran ciutat SERÀ EL LLOC on Pau descobrirà la seva vocació apostòlica.

Heus ací doncs “*el moment decisiu*” que transforma la vida de Saule: una experiència inexplicable i mística alhora la qual farà de Saule el gran apòstol Pau.

* Constatem avui que la vida cristiana va minvant arreu. Cal l'experiència personal amb el Senyor Jesús, present en la vida de cadascú de nosaltres. Cal també “entrar a la gran ciutat d'avui, superar les seves febleses i conèixer les persones i les situacions concretes. Tan sols d'aquesta manera serem missioners i apòstols, i constructors de veritables comunitats cristianes a l'albada del segle XXI.

IV.- PAU REP L'ESPERIT SANT.
Fou l'Esperit qui transformà la vida de Saule en l'apòstol Pau. Ananies va ser qui l'ajudà a refer-se i a rebre l'Esperit. *Lectura d'Act. 9,17-19.*

Pau necessita dels altres per a recuperar les seves forces. Se n'adona que és l'Esperit qui el fa apòstol, no pas el compliment de la Llei. Per mitjà de l'Esperit, Pau podrà dir: “*Ja no sóc jo qui visc; és Crist qui viu en mi*”.

* Penso que la “pastoral de casa nostra” la vivim d'una manera massa cerebral i estructurada; poc espiritual. El missatge de Pau ens ajuda a descobrir la vida cristiana com una

vida “en l'Esperit”. Caldrà que els nostres actes responguin més a la força de l'Esperit. Aleshores sí que podrem escoltar les veus de “*molts Ananies*” presents encara avui –persones que viuen enmig de l'anonimat de les grans ciutats– les quals ens indicaran el camí vers on hem d'orientar la vida cristiana i eclesial avui.

La “pastoral de casa nostra” la vivim d'una manera massa cerebral i estructurada; poc espiritual.

La vida de Pau canvià a poc a poc. Passà un temps de desert a l'Aràbia i de formació entre els deixebles de Jesús; un temps on Crist l'anava transformant per dintre i ell es deixava modelar per Crist, el seu Senyor.

L'Esperit no el canvià de temperament ni de personalitat. El dinamisme, la formació, la valentia i la correcció que el configuraven venien de lluny: de la seva família i de l'escola de formació farisea. El caràcter de Pau no canvià. El que sí va canviar fou l'experiència de sentir-se agafat i seduït per Jesús. L'experiència mística el feu “caure del cavall”, de les seves conviccions d'abans, i el feren “un home nou”.

Pau queda seduït per Jesús, el qual li mostrarà la saviesa de Déu, l'amor a l'Església, la vocació universal i l'obertura a les noves cultu-

res, l'amor per les seves comunitats. Fou la creu el punt de mira de tota la seva missió. La saviesa dels grecs i la perfecció de la llei jueva quedaren aparcades. El Crist crucificat va ser LA SEVA NOVA TROBALLA; i en la feblesa de la creu, Pau hi descobrí la força de la vida cristiana. Les seves febleses prengueren nou significat des de la força de la creu de Crist.

Heus ací la proposta d'una pastoral missionera on la proximitat de Déu envers els qui sofreixen esdevé un dels fonaments de l'anunci de la fe cristiana que caldrà tenir molt present. Déu es fa proper als més dèbils, de tal manera que no té en compte els nostres mancaments i ens mira d'una manera nova cada matí. Perquè Déu no passa comptes de les nostres faltes, sinó que ens mira sempre amb ulls nous de Pare. D'aquí se'n desprèn el nom del Déu de Jesús: ABBÀ, Pare entranyable.

Heus ací la vida pastoral viscuda des de la proximitat de Déu. Tan sols aquesta pot arribar a ser la vena on hom hi pugui fer passar la saba de la nova evangelització.

V.- MISSIONER PER TERRA I PER MAR. Pau sap que les fronteres són un ensopec per a l'evangelització. Caldrà enderrocar murs de separació i iniciar nous camins. Sortir de les fronteres del món jueu i endinsar-se vers un món desconegut: el món pagà, l'occident de l'imperi romà on s'hi troben les grans ciutats que aleshores eren pal de paller del món antic: Atenes, Corint, Tsalónica, Èfes, Roma, Tarraco... Pau s'hi llença de ple, i comença els seus viatges, per terra i per mar, amb mil

contrarietats, dificultats, penes i sofriments, naufragis... ¿On trobà la força per a afrontar aquesta nova situació? En la creu i en l'estima per les seves comunitats.

La creu de Crist l'ajudava a viure les seves pròpies febleses, de tal manera que en la creu hi trobava la força necessària per a esdevenir pelegrí per terra i per mar.

VI.- PAU VIATJA A UN CONTINENT DESCONEGUT: EUROPA.

Lectura de Act. 16,6-16. Lectio Divina del text.

Instrumentos pastorals que hi descobrim:

* Resposta a la crida: *Missió a Europa-Vine a Macedònia.*

* Un equip coordinador estructurat des de "quatre carismes" que Pau els distribuí entre els seus companys de missió:

Pau, Timoteu i Silas i Lluc.

- rector: el qui fa de cap i timoner de la comunitat: Pau.
- profeta: el qui sap corregir i indicar camins de futur: Silas.
- cantor: el que sap dir les coses bones a la comunitat a manera de cant o melodia, i dir-les amb objectivitat i estima: Timoteu.
- metge: el que sap guarir ferides: Lluc, persona serena i no donat a les baralles.

El carisma pastoral de Pau és el de ser responsable del tot i del conjunt de les comunitats, però no de tot: ell no ho ha de fer tot, però vetlla perquè tot es faci. Té enginy per

a trobar profetes, cantors, mestres... catequistes, visitadors, acollidors... col.laboradors en el seu “equip de pastoral”. Aquest darrer instrument és una eina molt important per a la parròquia avui i pel rector: equip pastoral i consell pastoral: l’estructura vertebradora de la comunitat parroquial. I amb ell, els equips de col.laboradors.

* Pau posa en pràctica aquesta eina pastoral en la missió a l’Europa d’aleshores: un món desconegut. Sense deixar les seves arrels, Pau empren una nova vida de missioner, compartint la missió amb els seus immediats col.laboradors.

Evangelitzar per Sant Pau: “*Per a mi evangelitzar no és un títol, és una obligació. Ai de mi si no evangelitzo!*” (1Cor.9,6). És una urgència que porta Pau en el cor i l’empeny a llançar-se “mar endins”.

* Em fixaré en TRES MISSIONS DE PAU EN ELS SEUS VIATGES: TESSALÒNICA, ATENAS I CORINT.

1. Pau entra a Europa. *Vine a Macedònia, i ajuda’ns – Vine a Europa i ajuda’ns*. Pau s’arrisca a viure una nova realitat cultural i sense deixar les seves arrels de família, empren una nova vida en un món desconegut per a ell.
2. La nova Europa d’aleshores. Un món desconegut, intercultural i plural. Un món de “savis i entesos en les ciències de la filosofia”.
3. Pau a la gran ciutat d’Atenes. Aposta per anar a l’Areòpag,

i predicar enmig de la vida ciutadana i cultural. Una ullada al text: heus ací el fracàs, la voluntat de continuar evangelitzant, tot apostant contínuament per la missió als pagans. “T’escoltarem un altre dia”.

4. Pau a la ciutat de Corint: una ciutat portuària i de vida lleugera, de somnis i de divisions. Heus ací que un dia Déu li digué: *Parla i no callis... Lectio: Act.18,7-10*

5. Per terra i per mar: les arrels de la pròpia història i la visió oberta i missionera de Pau. Afronta sense por “el repte de la mar” lloc de divinitats contràries al bé i a la missió, camí de proves, i lloc de fragilitat per als navegants.

6. LA MAR FEU DE PAU UN APÒSTOL FORT I VALENT. Les proves el feren un missioner de mirada universal, fins a Roma i probablement fins a Tarraco...

7. Heus ací una imatge molt bonica i que molts dies contemplem des de la ribera del Maresme: imatge que uneix una realitat pastoral des de dos límits que s’agermanen i que remarquen una realitat semblant: de Santa Maria del Mar a Sant Simó i Sant Pau.

Les barquetes situades als peus de les imatges de les dues esglésies i que presideixen l’altar (Mataró va ser la qui va obsequiar-ne una d’elles a Santa Maria del Mar) ens conviden a tots nosaltres i a mi també a remar *mar endins*, i viure la joia de Déu des

de les nostres fragilitats i des dels vaixells de la comunitat eclesial de la ribera.

El Maresme uneix les dues ciutats des de la ribera de la mar, disposades a fer camí mar endins vers l'altra riba de la platja: aquella on Jesús ens hi espera.

El vaixell i els remes no tanquen portes sinó que ajuden a obrir nous horitzons a la nostra fràgil vida humana.

La mar, sovint tranquil·la i a voltes esvalotada; els naufragis i l'empresonament, el cansament dels mariners, les xarxes esquinçades, les proves en alta mar... Tot això i més, Pau ho afrontà des de les proves i des de la creu.

VII.- INSTRUMENTS PER A LA MISSIÓ

1.- L'EXPERIÈNCIA DE DÉU I DE JESÚS.

** “Per irradiar l’evangeli i traslluir-lo, com una possibilitat significativa per als altres, és necessari que els qui donen el testimoni visquin l’experiència de Déu i de l’Evangeli com un descobriment joios i que es converteixi en el primer valor de la fe. Si aquest sentit de goig es reduís o no hi fos, no hi ha cap tècnica pedagògica que pugui substituir-la” (Alfonso Fernández-Vicari general de Màlaga).*

** “No ens satisfà la ingènua convenció que hi hagi una fórmula màgica per als grans desafiaments del*

nostre temps. No, no serà una fórmula que ens salvi, però sí “una Persona” i la certesa que ens transmet: So sóc amb vosaltres”. (Joan Pau II).

2.- L'ACOLLIMENT DE LA COMUNITAT PARROQUIAL.

“L'ACOLLIDA de la parròquia a tot aquell qui s'hi acosta significa obertura a l'entorn i a les interpellacions que l'entorn humà pot adreçar a la nova parròquia. Aquesta acollida a tothom qui s'hi acosta és una garantia d'atenció al treball del Regne de Déu en la història. D'aquesta manera, l'obertura permet que la parròquia estigui atenta als signes dels temps i la disposa constantment a buscar la voluntat de Déu i a trobar-la” (Alfonso Borràs-Vicari General de la diòcesi de Liege (Bèlgica)).

“L'ACOLLIDA de la parròquia a tot aquell qui s'hi acosta significa obertura a l'entorn i a les interpellacions que l'entorn humà pot adreçar a la nova parròquia.

Acolliment vol dir també: Sintonia (crear ponts) amb el món d'avui: G.S.1. També vol dir: constatar les noves situacions de la societat avui, en les quals demana una “nova evangelització: R.M.6

3.- LA LECTURA DE L'ESCRIP- TURA: UN INSTRUMENT PASTO- RAL IMPRESCINDIBLE.

* *Molt important avui* en la vida de les nostres comunitats cristianes obertes a l'evangelització. Comunitats plurals, fetes per a la germanor i la caritat. Les cartes de Pau ens són una bona referència. Comunitats riques en varietat i estil, plurals en el llenguatge i la cultura, vives en la mística d'aquell que visqué a fons aquella afirmació que el va transformar per dins: "*Ja no sóc jo qui visc. És Crist qui viu en mi*".

LA LECTIO DIVINA: és avui un gran instrument de pastoral per a la missió. La lectura meditada i diària de l'Escritura, i sobretot "*la lectura de l'Escritura en grup*" és una font de vida pastoral a les parròquies; instrument de descoberta de Crist, de revisió de vida i de lectura bíblica com a font de la vida espiritual i evangelitzadora. Joves que busquen, famílies que pregunten, infants que aprenen, comunitats que celebren... preveres i diaques que alimenten la vida del seu ministeri. Els grups bíblics van creixent arreu, la fora i a casa nostra. *L'Associació Bíblica de Catalunya* ens ofereix uns llibres de lectura en grup molt interessants i ben cuidats. Sant Pau fou un gran mestre de la Paraula de Déu.

4.- *EL DIA DEL SENYOR* (el Diu-
menge): "L'assemblea dominical és una de les grans ocasions en que la parròquia es descobreix com a Església "per tots i per a tots". És el sagrament universal de salvació. El més important instrument evangelitzador. El Dia del Senyor, l'assemblea

eucarística és una "*paràbola vivent*" de la crida que Déu fa a tots els éssers humans perquè participin de la seva vida divina i acullin la reconciliació oferta a tota la humanitat. Caldrà que els fidels sentin la parròquia com "casa seva". La vida parroquial vista així pot ser un autèntic "laboratori d'Església". (*Alfons Borràs*).

VIII.- MARIA ENS ENSENYA A ENTRAR EN EL MAR DE LA VIDA.

"*Ave Maris Stella*", diu un dels himnes gregorians antics i que tot sovint els cristians l'interpretem en les nostres assemblees litúrgiques. "Salve, Estel del mar". Heus ací que un Pare de l'Església va escriure l'himne canviant una lletra: en comptes de dir "stella" digué: "stilla", que traduït vol dir: petita gota.

* La petita gota del Mar: "*Ave maris stil-la*".

Les forces del mal poden remoure la mar i esdevenir hostils per els mariners. Però "la petita gota del mar" –Maria– arriba a escampar-se lentament i a poc a poc en la immensitat de la mar, i arriba a aconseguir "una mar en calma".

Maria ens ensenya a afrontar les tempestats de la vida, i donar aquell color de "mar blava" que canta una de les nostres havaneres.

Cal remar fort per a aconseguir arribar fins a la riba: allà hi habita la Vida.

Pau la trobà. La Vida és l'Evangelí.

L'Esperit és qui ens hi porta. Cal deixar-nos guiar per Ell.

El vaixell de l'Església rep d'Ell la seva força.

El Senyor resta amb nosaltres, durant els anys de la nostra vida, com també va estar-hi en els 55 anys de la vida de Pau.

IX.- CONCLUSIÓ

En aquestes reflexions, he intentat parlar-vos de Déu: d'aquell Déu que Saule va veure i viure des de la mística, des de la seva conversió, des dels seus viatges i la seva missió a la gran ciutat, tot anunciant el Déu crucificat i vivent.

Parlar de Déu demana de tots escoltar el discurs que nosaltres intentem dir a propòsit d'Aquell en qui creiem; tot donant respostes a la pregunta: QUI ÉS DÉU PER A MI?

*Parlar de Déu
demana de tots
escoltar el discurs
que nosaltres
intentem dir a
propòsit d'Aquell en
qui creiem; tot
donant respostes a
la pregunta: QUI ÉS
DÉU PER A MI?*

Ara voldria –amb vosaltres– parlar amb Déu. I m'agradaria que m'hi acompanyéssiu. Us convido a fer un senzill diàleg amb el Déu-Amor, el Déu de Pau i de tants missioners i místics que el trobaren en la pròpia vida. Les meves paraules sempre són limitades, i el meu discurs també. Pot ser que no ho sigui tant la pregària feta amb vosaltres a Déu –tot parlant amb Ell– des del silenci i de l'escolta, com un vent suau que entra dintre nostre. Us hi convido a fer-ho aquí mateix.

* En un dels Col.loquis europeus de Parròquies, el que es celebrà al Regne Unit (a la població de Woldingam, a uns quaranta Kms. de Londres), les reflexions i els discursos a propòsit del fet religiós n'eren el tema central. Una tarda tingué lloc una “taula rodona” on representants de diverses religions anaven presentant els seus discursos sobre Déu. Heus ací que en un moment, una dona d'origen hindú prengué la paraula i ens digué:

“Deixem per uns moments de parlar de Déu i de la religió. Us convido a parlar amb Déu des del silenci i des de la pregària. Crec que aquest és el millor camí per a un sincer diàleg interreligiós”.

I començà preguntant ella, tot convidant-nos a fer-ho nosaltres amb ella.

Avui també ho voldria fer amb tots vosaltres, abans fer el *punt-i-final* de la meva conversa:

AL DÉU DE NOSTRE SENYOR JESUCRIST, CRUCIFICAT I VIVENT.

En aquest capvespre d'avui
vull contemplar amb tots vosaltres la força del teu Esperit
viscuda des de la meua fragilitat.
Vull experimentar la teua llum i la teua vida.
Com aquell jove Saule que un dia es preguntà: Qui ets tu?
Vull sentir-me atrapat pel teu Esperit,
i viure la vida nova, travessant les terres i els mars –d'un continent
prou conegut vers un altre que encara desconec–, des de la meua
vida sovint fràgil i feble,
però enfortida per la creu i l'Esperit.

Doneu-me aquell coratge de Pau que el portà a afrontar amb valentia
i tenacitat les forces de la mar embravida, i que, enmig de moltes
dificultats, em portaran vers la platja de la vida.

Que la Quaresma d'enguany em sigui conversió sincera i pelegrinatge
dins la barca de l'Evangelí, celebrant l'any jubilar paulí des del
record jubilar *en una de les parròquies de la ciutat*: Sant Simó i Sant
Pau; fins a aterrar –mar endins– vers aquells mons desconeguts i
habitats per noves generacions, i des dels quals torni a sentir el somni
d'Aquell que Déu un dia digué en aquella difícil, complexa i dividida
ciutat de Corint:

NO TINGUIS POR, PARLA I NO CALLIS PERQUÈ JO SÓC AMB TU. TINC
PREPARAT UN POBLE MOLT NOMBRÓS EN AQUESTA LA TEVA CIUTAT.